

IZVJEŠĆE O RADU ZA 2024.

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Zagreb, ožujak 2025.

SAŽETAK

REPUBLIKA
HRVATSKA

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Ev. broj: PRS 12-02/25-15

Ur. broj: 08-25-01

Zagreb, 31. ožujka 2025.

**HRVATSKI SABOR
Predsjednik, g. Gordan Jandroković
Ilica 256B, 10000 Zagreb**

Predmet: Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora, gospodine Jandrokoviću,

Sukladno obvezi iz čl. 22. st. 1. Zakona o ravnopravnosti spolova dostavljam Hrvatskom saboru *Izvjješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu* i zapis istog na CD-u zajedno sa njegovim *Sažetkom*.

Uz naprijed navedeno godišnje Izvješće o radu, dostavljam Vam i Izjavu o fiskalnoj odgovornosti za 2024. godinu - Priloge 1.a i 2.a (sukladno obvezi iz čl. 35. st. 3. Zakona o fiskalnoj odgovornosti, Narodne novine, broj 111/18 i 83/23) i Godišnji izvještaj o izvršenju financijskog plana za 2024. godinu (sukladno obvezi iz čl. 86. st. 6. Zakona o proračunu, Narodne novine, broj 144/21. i obvezi iz čl. 52. st. 10. Pravilnika o polugodišnjem i godišnjem izvještaju o izvršenju proračuna i financijskog plana, Narodne novine, broj 85/23.)

S poštovanjem,

**PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA**

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

Privitak:

- navedeno

Dostaviti:

- naslovu

- arhivi

Preobraženska 4/I
10 000 Zagreb
Hrvatska

tel: ++385 (0)1 48 48 100
++385 (0)1 48 28 033

Fax: ++385 (0)1 48 44 600
e-mail: ravnopravnost@prs.hr
www.prs.hr

Sadržaj

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE	1
I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2024. GODINI.....	3
1 ZAŠTITA GRAĐANA/KI OD DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA PRITUŽBI	3
2 PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI	4
3 PROŠIRENJE NADLEŽNOSTI PRAVOBRANITELJICE TEMELJEM NOVOG EU ZAKONODAVSTVA.....	6
II. EU PROJEKTI I DRUGI MEĐUNARODNI I NACIONALNI PROJEKTI	8
1.1. EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja (bE-SAFE)“	8
1.2. EU-projekt „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“	8
III. ANALIZA PO PODRUČJIMA	9
1 ZAPOŠLJAVANJE I RAD	9
1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST	9
1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA	9
1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA	9
1.4. SAMOZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO ŽENA.....	10
1.5. SPOLNO UZNEMIRAVANJE.....	10
1.6. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE	11
1.6.1. Dopušteno prekoračenje i procjena kreditne sposobnosti za trudnice i roditelje koji koriste roditeljni i/ili roditeljski dopust - analiza bankarske prakse	11
1.7. DEMOGRAFSKA POLITIKA.....	11
2 RODNO UTEMELJENO NASILJE.....	12
2.1. NASILJE U OBITELJI	12
2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji	12
2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama	12
2.1.3. Femicid	13
2.1.4. Trendovi.....	13
2.1.5. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela	13
2.1.6. Postupanje policije, pravosuđa i drugih nadležnih tijela prema žrtvama nasilja u obitelji, te primjeri dobre prakse.....	14
2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji	14
2.1.8. Zaključno razmatranje i preporuke	14
2.1.9. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji	15
2.2. SILOVANJE	15
3 RODITELJSKA SKRB	15
4 LGBTIQ OSOBE	16
4.1. DISKRIMINACIJA TEMELJEM SPOLNE ORIJENTACIJE	16
4.2. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RODNOG IDENTITETA.....	16

5 OBRAZOVANJE	17
6 MEDIJI	17
7 POLITIČKA PARTICIPACIJA	18
8 RIZICI VIŠESTRUKI DISKRIMINACIJE	18
8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA.....	18
8.2. ŽENE S INVALIDITETOM	19
8.3. PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA.....	19
8.4. ŽENE U RIZIKU OD SIROMAŠTVA	19
8.5. PROSTITUCIJA	20
8.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA.....	20
8.7. ŽENE OVISNICE.....	20
9 REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE.....	20
10 ŽENE I SPORT	21
11 RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/CE MEĐUNARODNE I PRIVREMENE ZAŠTITE.....	22
12 PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA PROVEDBE REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325(2000) – O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA	22
13 MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	23
14 ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE	23
IV. FINACIJSKO POSLOVANJE	24
V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE.....	24

POPIS KRATICA

Kratika	Naziv
DZS	Državni zavod za statistiku
EIGE	Europski institut za ravnopravnost spolova
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EQUINET	Europska mreža tijela za jednakost
EU	Europska unija
FRA	Agencija EU za temeljna prava
GREVIO	Grupa stručnjaka/inja za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji
HANFA	Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HZSR	Hrvatski zavod za socijalni rad
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
JLP(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
MKB	Međunarodna klasifikacija bolesti
MDU	Ministarstvo demografije i useljništva
MINGO	Ministarstvo gospodarstva
MORH	Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
MPGUDI	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine
MPUDT	Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije
MROSP	Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZOM	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih
NZV	Nacionalno zdravstveno vijeće
RH	Republika Hrvatska
UN	Ujedinjeni narodi
ZRS	Zakon o ravnopravnosti spolova
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije

UVODNA RIJEČ PRAVOBRANITELJICE

Pred vama je Godišnje izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024. godinu. Predmetno Izvješće o radu Pravobraniteljice čini presjek godišnjeg rada institucije, ukazuje na pojedine trendove vezane uz diskriminaciju na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa, trudnoće i materinstva, spolne orijentacije i rodnog identiteta, kao i rizika od višestruke diskriminacije, u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, rodno utemeljenog nasilja, obitelji i roditeljske skrbi, obrazovanja, medija, političke participacije, reproduktivnog zdravlja i sporta.

Iako su pred nama i u 2024. godini bili brojni izazovi u okviru područja koja pratimo sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova i zakonskim nadležnostima, možemo reći da je u javnom prostoru dominirala problematika femicida i drugih oblika rodno utemeljenog nasilja, unaprjeđenja kaznenog zakonodavstva u ovom području, nejednakosti na tržištu rada, spolnog uznemiravanja, seksizama i diskriminatornog ponašanja u javnom prostoru, uključujući u odnosu prema LGBTIQ populaciji, kao i pojačanog i od strane pojedinih medija neprimjerenog medijskog praćenja i izvještavanja o transrodnim osobama i stručnjacima/kinjama koji rade s navedenom populacijom, a u okviru svih kojih je, dosljedno promičući načelo ravnopravnosti spolova, postupala i institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.

Naš rad u području prevencije i zagovaranja učinkovitog suzbijanja rodno utemeljenog nasilja nastavio se adresiranjem problematike rodno utemeljenog nasilja u virtualnom prostoru te smo s našim projektnim partnerima iz Hrvatske, Španjolske i Portugala nastavili s provedbom EU-projekta Pravobraniteljice „bE-SAFE - Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju te stvaranje sigurnijeg online okruženja za žene i djevojčice“, odobrenog za sufinanciranje u okviru programa Europske komisije. Aktivnosti trogodišnjeg projekta ukupne vrijednosti 2,2 milijuna eura, uključuju istraživačke projekte, edukacije ciljanih skupina, kao i brojne aktivnosti osvještavanja, s ciljem unaprjeđenja znanja i društvene svijesti o ovom fenomenu, kao i pokretanja procesa unapređenja zakonodavstva i politika utemeljenih na verificiranim stručnim analizama na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

Također, ovo izvještajno izvješće između ostalog uključuje 2 analize koje smo proveli: 1) Analiza odobravanja kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljski dopust, s ciljem provjere kako banke kod odobravanja kredita tretiraju trudnice i majke, a koje koriste roditeljski ili roditeljski dopust (komparacija sa rezultatima analize koju smo proveli 2013.); 2) Analiza sve češće nesigurnosti novinarki i medijskih djelatnica obzirom na prijetnje i rastuću nesigurnost s kojom se često suočavaju, kroz izraženu specifičnu rodnu dimenziju nasilja i prijetnji, a koja ih čini posebno ranjivima, te ova inicijativa nije samo reakcija na rastuće prijetnje, već i afirmacija vrijednosti slobode izražavanja i jednakih prava za sve medijske djelatnike/ce.

Imajući u vidu postignuti napredak i još uvijek prisutne brojne izazove u dosizanju stvarne ravnopravnosti spolova, institucija Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova nastavit će snažno tražiti dosljedno poštivanje svih zakona i međunarodnih dokumenata, pratiti rad državnih i lokalnih tijela na postizanju rodne ravnopravnosti, zahtijevati uklanjanje diskriminatornih praksi i biti pomoć žrtvama diskriminacije u traženju svojih prava.

Pravobraniteljica podnosi ovo Izvješće uvjerena da će njegove zaključke i preporuke Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski sabor razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju unaprjeđenja ustavnog načela ravnopravnosti spolova.

Višnja Ljubičić, dipl. iur.
pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

U Zagrebu, 31. ožujka 2025.

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2024. GODINI

Pokazatelji o radu nastali su na temelju sveobuhvatne analize podataka iz 1.776 predmeta u kojima je postupala Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (Pravobraniteljica). Sve navedeno u skladu je s obvezama iz Zakona o ravnopravnosti spolova (ZRS) i Zakona o suzbijanju diskriminacije¹ (ZSD).

Tijekom 2024., radilo se na ukupno **1.776** predmeta od kojih se **549** odnosilo na pritužbe građana/ki radi zaštite od diskriminacije, a većina ostalih na praćenje primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, na suradnju na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini s dionicima zakonodavne i izvršne vlasti, predstavnicima/ama drugih institucija i organizacija uključujući i organizacije civilnog društva².

1

ZAŠTITA GRAĐANA/KI OD DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA PRITUŽBI

549 predmeta odnosilo se na traženje građana/ki na zaštitu od diskriminacije iz područja ravnopravnosti spolova od kojih se, kao i ranijih godina, razvrstano po spolu većina razmatranih slučajeva odnosila na **žene – 72,5%**; razvrstano po oblicima diskriminacije većina slučajeva se odnosila na **izravnu diskriminaciju - 95,8 %**; dok su se razvrstane po osnovama diskriminacije odnosile na traženje zaštite temeljem: **spola (86,2%)**, spolne orijentacije i rodnog identiteta (6,5%), bračnog i obiteljskog statusa 2,2%. Prema području diskriminacije analiza pokazuje da najveći udio – **66,3% čine pritužbe** koje se odnose **na područje socijalne sigurnosti, uključujući i područje socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja- 23,3%, na područje zapošljavanja i rada- 22,6% i uprave- 20,4%** te se potvrđuje da je ovaj trend postojan³.

Od 549 analiziranih slučaja, 133 slučaja (24,2%) se odnosilo na pružanje zaštite građanima/kama koji su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, u kojima zaštitu su tražile žene u 88,7% slučajeva⁴, muškarci u 11,3%.

Do kraja izvještajne godine riješeno je 491 (89,4%) slučaja u kojima je **diskriminacija utvrđena u 145 (26,4%) slučaja**. Provodeći ispitni postupak u slučajevima sumnje na diskriminaciju Pravobraniteljica je primala očitovanja uglavnom unutar traženih rokova, a ishod postupanja, između ostalog, bio je davanje: **213 upozorenja, 448 preporuka, 53 prijedloga**, nadležnom državnom odvjetništvu prijavila

¹Glava IX., toč. 2. Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 82/08 i 69/17) i čl.13. Zakona o suzbijanju diskriminacije(Narodne novine br. 85/08 i 112/12).

²**NAPOMENA: Brojevi poglavlja u Sažetku ne odgovaraju brojevima poglavlja u cjelovitom Izvješću o radu** Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2024., iz razloga što zbog propisanih 30 stranica Sažetka nismo bili u mogućnosti obuhvatiti sve naslove i podnaslove izvornog Izvješća. Pravobraniteljica stoga napominje da se kao referentni raspored poglavlja uzimaju sadržaji svake verzije Izvješća za sebe.

³U 2023. – 74,7%, u 2022. – 66,45%, u 2021. – 61,8%, 2020.- 61,9%.

⁴Nasilje nad ženama smatra se oblikom spolne diskriminacije s najtežim posljedicama za fizičko dostojanstvo i integritet žena, a postupanje Pravobraniteljice s tim u vezi temelji se na odredbi čl.4. ZRS-a temeljem koje se ne smiju ograničavati ili umanjiti sadržaji jamstava o ravnopravnosti spolova koji izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine EU, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, kao i Ugovora UN-a o građanskim i političkim pravima.

je sumnju na počinjenje **kaznenog djela u 9 slučajeva**, na **prekršajno djelo u 1 slučaju**, dok je za nezavršenih 58 slučajeva iz 2024. (10,6%) ishod bio nepoznat do kraja izvještajnog razdoblja.

2

PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA - ANALIZA AKTIVNOSTI

Pravobraniteljica, osim što prati provedbu ZRS-a i svih drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova, promiče ravnopravnost spolova u svrhu podizanja svijesti šire javnosti o ravnopravnosti muškaraca i žena kao jednoj od temeljnih vrijednosti i uvjeta za brži ekonomski razvoj i socijalni prosperitet društva čemu je, ukupno gledano, bio posvećen velik dio rada tijekom godine. Analiza se odnosi na **1.156** otvorenih predmeta u 2024.⁵ (povećanje za 16%), od čega:

I. 803 ili 69,5% predmeta otvorenih temeljem upita institucija, organizacija ili pravnih i fizičkih osoba iz zemlje i inozemstva i

II. 353 ili 30,5% predmeta je otvoreno **inicijativom Pravobraniteljice** radi praćenja primjene ZRS.

1. Pravobraniteljica je u naprijed navedenih 1.156 predmeta dala **142 upozorenja** (političkim strankama, putem medija javnim priopćenjima vezano za različite društvene pojave); **231 preporuku** (političkim strankama, organizacijama civilnog društva, tijelima državne uprave te putem medija javnim priopćenjima vezano za različite društvene pojave) i **226 prijedloga** (političkim strankama, tijelima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, zastupnicima/ama u Hrvatskom saboru, tijelima državne uprave i organizacijama civilnog društva).

2. Na aplikaciji e-Savjetovanje i/ili direktno u suradnji s tijelima državne uprave i jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave ukupno je dala **63 mišljenja**.

3. Članica je **8 radnih tijela**⁶, od kojih je predsjedavala („Promatračkim tijelom za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - **Femicid Watch**“ (2017.) i članica **7 radnih skupina/povjerenstava**⁷.

⁵Rad na 1.156 predmeta je **povećanje za 16,2%** u usporedbi s 995 predmeta u 2023., 2022.-918 predmeta.

⁶**Radna tijela:**(1) Promatračkog tijela za sveobuhvatno nadgledanje, prikupljane podataka, analizu slučajeva ubojstava žena i izvještavanje - „**Femicid Watch**“; (2) Odbor za praćenje Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.; (3) Odbor za praćenje „Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027.“; (4) Odbor za praćenje Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014.- 2020. i (5) Odbor za praćenje Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2021.- 2027. i Integriranog teritorijalnog programa 2021.-2027.“; (6) Odbor za praćenje Programa Fonda za unutarnju sigurnost 2021.-2027. (ISF Programa); (7) Odbor za praćenje Programa Fonda za azil, migracije i integraciju 2021.-2027. (AMIF Program) i (8) Odbor za praćenje Programa Fonda za integrirano upravljanje granicama, instrumenata za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike 2021.-2027. (BMVI Program).

⁷ **Radne skupine/povjerenstva:**(1)Radna skupina za izradu Nacionalnog izvješća o provedbi Pekinške deklaracije i Platforme za djelovanje („Sveobuhvatan pregled stanja na nacionalnoj razini Peking+30“), za razdoblje od 2019. do 2024.,(2)Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršavanja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji, (3)Radna skupina za izradu Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, za razdoblje od 2022. do 2027. godine i Akcijskog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, za razdoblje od 2025. do 2027. godine,(4) Radna skupina za izradu Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava 2024.-2025., te izradu Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije 2024.-2025., (5) Radna skupina "Sigurnost i pravna zaštita žena" u okviru projekta "Women in the Lead 2" Akademije za politički razvoj, (6) Predstavnik/ca za suradnju u provedbi analize potreba za stručno usavršavanje državnih službenika/ca, (7) Članica multisektorske grupe sastavljene od stručnjaka/kinja iz Hrvatske, Slovenije i Rumunjske u projektu CAREvolution – revolucija rodne osjetljive ravnoteže poslovnog i privatnog života kroz sveobuhvatno usmjerenje na dobrobit i mentalno zdravlje zaposlenika/ca (provodi se 1.11.2024.-31.10.2026.).

4. Na regionalnoj i međunarodnoj razini, članica je 3 tijela s kojima je redovno surađivala: Radno tijelo za jednakost jugoistočne Europe, sudjelovala u njegovom osnivanju 2016., Europska mreža tijela za jednakost (EQUINET) u kojoj sudjeluje u 7 radnih skupina i Upravni odbor Agencije EU za temeljna prava (FRA).

5. Provodila je 5 memoranduma/sporazuma o suradnji potpisana sa: Policijskom akademijom Ministarstva unutarnjih poslova, Pučkom pravobraniteljicom, Pravobraniteljicom za djecu i Pravobraniteljem za osobe s invaliditetom, Ministarstvom obrane Republike Hrvatske, Pravnim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Ciparskim tehnološkim sveučilištem (CUT), udruga Birth Forward s Cipra te Sveučilište Genova.

6. Provodila je projektne aktivnosti kao nositeljica i/ili partnerska institucija u 3 projekta financirana sredstvima EU: „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE”- kojeg je nositeljica; “TEAMWORK#2: combaT sExuaALharassMent in the WORKplace vol_2” - u kojem je podržavateljica i “Panel mladih Povjerenika za zaštitu ravnopravnosti – Mladi za ravnopravnost” - u kojem je partnerska organizacija; i **1projektu financiranog sredstvima Grada Zagreba:** „Oboji svijet! –bojama ravnopravnosti” – u kojem je partnerska organizacija.

7. U suradnji s 3 ministarstva i DŠJU samostalno je održala **4 edukacije** (Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Uprava za zatvorski sustav i probaciju, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Državna škola za javnu upravu).

8. U suradnji s predstavnicima/ama drugih institucija i organizacija civilnog društva samostalno je održala još **9 edukacija/predavanja** (udrugom HOMO iz Pule i udrugom žena NIT iz Korenice, Klinikom za psihijatriju Sveti Ivan, Centrom za nove inicijative, Hrvatskim olimpijskim odborom, Centralnom i istočnom europskom mrežom za pitanja rodne ravnopravnosti (CEE Network for Gender Issues) i Pučkim otvorenim učilištem iz Samobora).

10. U suradnji s visokoškolskim odgojno obrazovnim ustanovama samostalno je održala **6 predavanja** (Sveučilište u Zagrebu: Pravni fakultet, Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije i Sveučilišni računski centar – Srce; Međusveučilišni centar Dubrovnik/Inter University Center Dubrovnik).

11. Aktivno je surađivala s tijelima državne uprave i tijelima JLP(R)S, s institucionalnim mehanizmima za osiguranje provedbe ZRS-a na nacionalnoj i lokalnoj razini, s organizacijama civilnog društva te drugim organizacijama i institucijama u zemlji i izvan nje (**Hrvatski sabor** – 8 redovnih sjednica radnih tijela/odbora, 3 tematske sjednice Odbor za ravnopravnost spolova, 3 okrugla stola održana u organizaciji klubova zastupnika i/ili potpredsjednika/ce Hrvatskog sabora); aktivno je sudjelovala i držala izlaganja na **22 konferencije** i **19 okruglih stolova/panel rasprava**; posjetila je **10 županija i Grad Zagreb** i aktivno sudjelovala na **18 različitih događanja/sastanaka s predstavnicima/ama lokalne** i regionalne samouprave i drugih organizacija i institucija u svrhu stjecanja direktnog uvida u problematiku ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini; sudjelovala je i izlagala na **36 regionalnih i međunarodnih javnih događanja** (konferencije, okrugli stolovi, seminari, stručni sastanci i dr.), održala je **6 radnih sastanaka** s predstavnicima/ama iz Hrvatske i drugih država, te aktivno podržala **6 kampanja**.

Zaključno, nakon provedenih pojedinačnih ispitnih postupaka temeljenih na pružanju zaštite građanima/kama od diskriminacije po njihovim prijavama i prateći učinkovitu provedbu ZRS i drugih propisa vezanih uz ravnopravnost spolova, a sve s ciljem promicanja ravnopravnosti spolova, **ukupno je uputila 679 pisanih preporuka, 355 upozorenja i 279 prijedloga**⁸.

Pravobraniteljica je javno **istupala i upozoravala na pojave diskriminacije** pozivom na zaštitu građana/ki od diskriminacije koju je svakodnevno pružala. Javno je progovarala o negativnim trendovima na području ravnopravnosti spolova putem **28 javnih priopćenja**⁹, redovno se odazivala na novinarske upite kojima je dala **135 izjava i intervju**a. Vidljivosti rada Pravobraniteljice doprinijelo je

3

PROŠIRENJE NADLEŽNOSTI PRAVOBRANITELJICE TEMELJEM NOVOG EU ZAKONODAVSTVA

A) Direktiva o poboljšanju rodne ravnoteže u trgovačkim društvima

Novelom Zakona o trgovačkim društvima¹⁰ u hrvatsko zakonodavstvo se transponira *EU Direktiva 2022/2381 o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*¹¹ (Direktiva 2022/2381). Temeljem čl.272.v Zakona o trgovačkim društvima, Pravobraniteljica preuzima ulogu **tijela nadležnog za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u organima društava dionicama kojih se trguje na uređenom tržištu**.

B) Direktive o standardima za tijela za jednakost

Vijeće Europske unije je (7.5.2024.) **usvojilo dvije direktive** koje imaju za cilj osnaživanje tijela za jednakost u Europskoj uniji, proširenje njihovih mandata, osiguranje dodatnih resursa te jačanje njihove neovisnosti:

- *Direktiva 2024/1500 o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema ženama i muškarcima te njihovih jednakih mogućnosti u pitanjima zapošljavanja i rada*¹², koja se temelji na čl.157.st.3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU) kao pravnoj osnovi;
- *Direktiva 2024/1499 o standardima za tijela za jednakost u području jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo, jednakog postupanja u području zapošljavanja i rada prema osobama bez obzira na njihovu vjeru ili uvjerenje, invaliditet, dob ili seksualnu orijentaciju, jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pitanjima socijalne sigurnosti te u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanju usluga*¹³, koja se temelji na čl.19.st.1. UFEU-a kao pravnoj osnovi.

⁸ 2023. – 314 preporuka, 269 upozorenja i 158 prijedloga, 2022. – 720 preporuka, 118 upozorenja i 161 prijedlog, 2021. - 418 preporuka, 312 upozorenja i 161 prijedlog.

⁹ www.prs.hr, Vijesti.

¹⁰ Narodne novine, br.136/24.

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32022L2381>

¹² https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401500

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj/eng>

Prema navedenim standardima države članice moraju osigurati da su tijela za jednakost neovisna i slobodna od vanjskog utjecaja te da imaju ljudske, tehničke i financijske resurse koji su im potrebni za djelotvorno obavljanje svih zadaća i izvršavanje svih njihovih nadležnosti.

Navedene zadaće i nadležnosti pravobraniteljskih institucija kao tijela za jednakost obuhvaćaju pružanje pomoći žrtvama diskriminacije, pružanje mogućnosti alternativnog rješavanja sporova u vidu posredovanja ili mirenja, provođenje istrage radi utvrđivanja je li došlo do kršenja načela jednakog postupanja zajamčenog EU zakonodavstvom, donošenje mišljenja i odluka o postojanju diskriminacije te davanje preporuka, sudjelovanje u postupcima u građanskopravnim i upravnoopravnim stvarima koje se odnose na provedbu načela jednakog postupanja, savjetovanje nadležnih tijela, provođenje neovisnih istraživanja te izvještavanje o radu i stanju u vezi s jednakim postupanjem i diskriminacijom.

Države članice su obvezne donijeti zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovim direktivama do 19.6.2026. U cilju pripreme za proces transponiranja i njegovo praćenje **Pravobraniteljica je intenzivno uključena u Projekt o standardima za tijela za jednakost, kojeg provodi Europska mreža tijela za jednakost (Equinet).**

C) Direktiva o transparentnosti plaća

Pred Republikom Hrvatskom je razdoblje transponiranja *Direktive (EU) 2023/970 Europskog parlamenta i Vijeća o jačanju primjene načela jednakih plaća muškaraca i žena za jednak rad ili rad jednake vrijednosti putem transparentnosti plaća i mehanizama izvršenja*¹⁴. Direktiva 2023/970 već u svojim uvodnim odredbama (recital 47) potencira razinu uloge pravobraniteljskih institucija ističući da je uključivanje tijela za jednakost, uz ostale dionike, presudno za djelotvornu primjenu načela jednake plaće. Razvidno je da će transponiranje ovih odredaba neminovno predstavljati proširenje mandata Pravobraniteljice na nove oblike postupanja. Direktiva 2023/970 prepoznaje da preuzimanje navedenih ovlasti i dužnosti pretpostavlja i adekvatne kapacitete, te ističe da države članice trebaju **osigurati da se tijelima za jednakost dodijele dostatna financijska sredstva** za djelotvorno i odgovarajuće izvršavanje zadaća u vezi s diskriminacijom u pogledu plaće na temelju spola.

D) Direktiva 2024/1385 o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Direktivom 2024/1385 sadržajno se **širi područje praćenja koje ulazi u djelokrug** Pravobraniteljice, kao tijela nadležnog za praćenje provedbe načela ravnopravnosti spolova i suzbijanje diskriminacije po osnovama s područja ravnopravnosti spolova, te se očekuje intenziviranje aktivnosti u kontekstu koordinacije i suradnje iz poglavlja VI. Direktive 2024/1385, osobito u okviru tzv. višeagencijske suradnje.

E) Akt o umjetnoj inteligenciji

Republika Hrvatska je među **nadležna tijela koja nadziru ili izvršavaju poštovanje obveza** na temelju prava EU o zaštiti temeljnih prava, uključujući pravo na nediskriminaciju, u pogledu korištenja visokorizičnih UI sustava, odredila i Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova.¹⁵

¹⁴<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023L0970>

¹⁵ Ostala nadležna tijela su Pučka pravobraniteljica, Pravobraniteljica za djecu, Pravobranitelj za osobe s invaliditetom, Agencija za zaštitu osobnih podataka, Državno izborno povjerenstvo i Agencija za elektroničke medije.

II. EU PROJEKTI I DRUGI MEĐUNARODNI I NACIONALNI PROJEKTI

1.1. EU-projekt „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja (bE-SAFE)“

Pravobraniteljica je nositeljica EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama te stvaranje sigurnijeg online okruženja - CERV-2022-DAPHNE-101096462-bE-SAFE”¹⁶ kojeg je nastavila provoditi u partnerstvu s 3 organizacije iz Hrvatske, 2 iz Portugala i 1 iz Španjolske¹⁷. Provodile su sljedeće aktivnosti:

a) Istraživanje-Provedba sveobuhvatnog društvenog istraživanja o rodno uvjetovanom nasilju na internetu, njegovim uzrocima, raširenosti i učincima, žrtvama, počiniteljima, manifestacijama i kanalima na uzorku djece i njihovih roditelja te mladih do 27 godina u Hrvatskoj, Portugalu i Španjolskoj, i to na uzorku ukupno oko 4.500 ispitanika/ca, jedna je od glavnih projektnih aktivnosti.

b) Edukacije-Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, koje je ujedno i podržavateljsko tijelo u provedbi ovog projekta, Pravobraniteljici je dalo pozitivno mišljenje na edukacijski programa „**bE-SAFE edukacijski preventivni program**“ u studenom 2024., koji je osmislila partnerska organizacija i koordinator ove aktivnosti - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI), u suradnji s partnerskim organizacijama iz Hrvatske, Portugala i Španjolske. Isto tako, s ciljem osposobljavanja stručnjaka/inja koje se u svakodnevnim radnim aktivnostima susreću s rodno utemeljenim kibernetičkim nasiljem (policijski/e službenici/e, socijalni/e radnici/e, pravosudni/e dužnosnici/e), Pravobraniteljica je **ishodila suglasnosti** od Ministarstva unutarnjih poslova za održavanje radionica u 6 Policijskih uprava, te Hrvatskog zavoda za socijalni rad za održavanje radionica u 6 Područnih ureda. Pravobraniteljica će radionice održati zajedno s CESI.

c) Sastanci s ovlaštenim predstavnicima/ama lokalnih i nacionalnih institucija-Pravobraniteljica je imala 4 zagovaračka sastanka (2 s lokalnim tijelima - Povjerenstvima za ravnopravnost spolova i županijskim predstavnicima/ama i 2 s nacionalnim tijelima – radnim tijelima Hrvatskog sabora).

1.2. EU-projekt „TEAMWORK#2: combaT sExuAlharassMent in the WORKplace vol_2“

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova dala je podršku ovom važnom, multinacionalnom i višegodišnjem EU-projektu koji se provodio u dvije faze. Hrvatska se u drugu projektnu fazu uključila još u prvoj polovici 2023. Teamwork2 okupio je ukupno 13 partnerskih organizacija iz 7 zemalja, članica Europske unije (Grčka, Bugarska, Italija, Španjolska, Cipar, Hrvatska i Belgija) s ciljem unaprjeđenja prevencije seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu i senzibiliziranja tvrtki za uspostavu mjera, sankcija i protokola za učinkovitiju prevenciju, zaštitu žrtava i procesuiranje počinitelja seksualnog uznemiravanja u svojim državama. Uloga Pravobraniteljice u ovom projektu se pokazala od ključne važnosti jer je **osigurala održivost** nekih od glavnih projektnih ciljeva u post-projektnom razdoblju, kao što su primjerice **Helpdesk linija za slučajeve prijave seksualnog uznemiravanja i savjetovanje poslodavaca te edukacije**.

¹⁶ Implementacija ovog projekta vrijednog 2.194.983,02 eura započela je u siječnju 2023., provedi se 36 mjeseci.

¹⁷ Partnerske organizacije na projektu su Institut za društvena istraživanja Zagreb, Komisija za građanstvo i ravnopravnost spolova iz Portugala, 2 organizacije civilnog društva za zaštitu ženskih prava iz Hrvatske (CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje i Domine – organizacija za promicanje ženskih prava) te 1 iz Španjolske (LEM Spain) i 1 iz Portugala (Platforma Portuguesa Para os Direitos Das Mulheres),

1

ZAPOŠLJAVANJE I RAD

1.1. ZAPOSLENOST I RADNA AKTIVNOST

Izvršajno razdoblje obilježava **poboljšanje niza statističkih pokazatelja vezanih uz tržište rada**. Broj aktivnih stanovnika povećan je za otprilike 1%, a ukupan broj zaposlenih porastao je za 5,6%, uz poboljšanje udjela žena u navedenoj strukturi (47,2 %), što je u skladu s preporukom Pravobraniteljice u Izvršaju o radu za 2023. Nadalje, zabilježen je porast stope aktivnosti koja je za žene u prosjeku iznosila 49,9%, ali i dalje zaostaje oko 10 postotnih poena za stopom aktivnosti muškaraca (59,3%). Smanjena je prosječna stopa nezaposlenosti žena za otprilike 1,6% te sada iznosi 5,1%, čime se gotovo izjednačila s prosječnom stopom nezaposlenosti muškaraca (5%). Žene i dalje imaju dominantan udio u registriranoj nezaposlenosti u svim županijama Republike Hrvatske. Izraženiji udio žena u registriranoj nezaposlenosti (preko 60%) prisutan je u Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj te Vukovarsko-srijemskoj županiji. Pritom treba imati na umu i da je stopa ozbiljne materijalne i socijalne deprivacije u Panonskoj Hrvatskoj, kao geografski-statističkoj kategoriji, više nego dvostruko veća (5,6%) u odnosu na druge regije, što još više nameće potrebu za ciljanim mjerama.

1.2. RODNO UVJETOVANA SEGREGACIJA TRŽIŠTA RADA

Privremeni podaci DZS-a o broju zaposlenih u pravnim osobama te udjelima pojedinog spola u strukturi zaposlenih, ne pokazuju značajnija odstupanja u odnosu na podatke o spolnoj strukturi koji su prezentirani u Izvršaju o radu Pravobraniteljice za 2023. U odnosu na pitanje vertikalne segregacije, najvažniji proces u izvršajnom razdoblju je transponiranje *Direktive 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*. Republika Hrvatska je pristupila procesu transponiranja Direktive kroz izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima, a Pravobraniteljica je kroz transponiranje preuzela ulogu nadležnog tijela za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u uvrštenim trgovačkim društvima, te je izravno surađivala s Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije na izradi teksta zakonskih izmjena.

Podaci HANFA-e (2024.) ukazuju da je udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice odnosno korporativne obveznice bile uvrštene na uređeno tržište Zagrebačke burze iznosio 20,3%, što predstavlja značajan porast u odnosu na prethodno razdoblje, dok je udio žena u nadzornim odborima navedenih društava iznosio 23,7%, što predstavlja smanjenje udjela žena u nadzornim odborima već treću godinu zaredom.

1.3. JAZ U PLAĆAMA I MIROVINAMA

Prosječna bruto plaća zaposlenih u pravnim osobama u Republici Hrvatskoj prema podacima DZS u 2024., iznosila je 1.821 euro. Prosječna bruto plaća muškaraca iznosila je 1.854 eura, dok je prosječna bruto plaća žena iznosila 1.782. eura, slijedom čega je **rodni jaz u 2024. - smanjen na 3,9%**. S druge strane, ažurirani su podaci Eurostat-a o prosječnim bruto satnicama, pa prema posljednjim podacima (za 2023.), rodni jaz po toj metodologiji praćenja *rodnog jaza u plaćama iznosi 7,4%*, a korigirani podaci Eurostat-a i za ranije godine konačno podupiru tezu Pravobraniteljice o smanjenju rodnog jaza u plaćama

nakon 2020. Prema zadnje dostupnim godišnjim podacima DZS (2023.)¹⁸, prosječna mirovina muškaraca iznosila je 540 eura, a prosječna mirovina žena 449 eura, iz čega proizlazi **rodni jaz u mirovinama od 17%** u korist prosječne mirovine muškaraca. U odnosu na prethodno razdoblje (20,3%), rodni jaz se smanjio za 3,3%, ali ostaje činjenica da je prosječna mirovina žena za 42 eura niža od općeg prosjeka mirovine, te 44 eura ispod praga rizika od siromaštva u jednočlanom kućanstvu.

1.4. SAMOZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO ŽENA

Analiza podataka u izvještajnom razdoblju pokazuje da su žene i dalje podzastupljene u području poduzetništva, te da postoji niz izazova s kojima se žene svakodnevno suočavaju. Usklađivanje privatnog i poslovnog života, rodni stereotipi te pristup financijskim sredstvima su izazovi s kojima se žene suočavaju u najvećoj mjeri kada je riječ o pokretanju vlastitog poslovanja. Prema podacima MINGO iz Obrtnog registra, broj aktivnih obrta je u 2024., razvrstano prema spolu, povećan za 1% u odnosu na 2023., kada je riječ o ženama obrtnicama. Prema podacima DZS-a iz Registra poslovnih subjekata, razvrstano prema ustrojbenim oblicima na broj osnovanih trgovačkih društava (j.d.o.o., d.o.o., d.d., j.t.d.) i gospodarskih subjekata (glavna podružnica inozemnog trgovačkog društva) i razvrstano prema spolu, **21% je trgovačkih društava i gospodarskih subjekata koje su osnovale žene**. Slijedom navedenog, posebnu pažnju potrebno je posvetiti podršci ženama da pokrenu vlastito poslovanje, kao i nastaviti pružati podršku ženama u već etabliranom poslovanju kako bi ono postalo još razvijenije. Uzimajući u obzir činjenicu da su žene podzastupljene u području poduzetništva, potrebni su dodatni naponi u svrhu promicanja načela ravnopravnosti spolova u području poduzetništva žena, na nacionalnoj, lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

1.5. SPOLNO UZNEMIRAVANJE

Nastavio se **trend rasta broja pritužbi** zbog spolnog uznemiravanja kao oblika diskriminacije utemeljene na spolu iz područja disciplinskog/stegovnog/radnog i prekršajnog prava, ali i iz područja kaznenog prava. Primjerice, MUP je zabilježio **ukupno 103 prijave** za kazneno djelo „*Spolno uznemiravanje*“ iz čl.156. Kaznenog zakona, **čak 37 prijava (56%) više nego u 2023.**, kada ih je bilo zabilježeno 66. Istovremeno, MPUDT je dostavilo Pravobraniteljici podatak o svega jednom pokrenutom sudskom postupku u 2024., za ovo kazneno djelo, bez ijedne donesene presude.

Trend koji u zadnjih nekoliko godina evidentiramo jest taj da **Pravobraniteljica zaprima sve veći broj pritužbi na spolno uznemiravanje s obilježjima kaznenog djela** iz čl.156. Kaznenog zakona – *Spolno uznemiravanje*. Ovaj trend upućuje na to da poslodavci i dalje nisu svjesni svojih obveza te da i dalje ili izbjegavaju podnijeti kaznene prijave ili ako podnesu, izbjegavaju paralelno procesuirati radno-pravni aspekt povrede pozivajući se na činjenicu da je podnesena kaznena prijava.

Pravobraniteljica je tijekom izvještajnog razdoblja pružila podršku, stručnu pomoć i edukaciju brojnim institucijama, organizacijama, tvrtkama i poslodavcima u izradi i unaprjeđenju internih pravnih okvira koji služe suzbijanju ove vrste nasilja. Što se tiče izmjene zakonodavstva, na snagu su stupile izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji kojima su postrožene kazne za nasilnike te osnažen sustav zaštite žrtava. Sukladno predloženim

¹⁸Žene i muškarci u Hrvatskoj 2024.

izmjenama, spolno uznemiravanje više nije kažnjivo prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji, već predstavlja kazneno djelo.¹⁹

1.6. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

Roditeljski dopust i nadalje **koristi mali broj muškaraca, njih 1.802 odnosno 3,77%** u što je pad u odnosu na 2023.- kada je taj udio bio 4,2%, dok je situacija ipak bolja kada je u pitanju očinski dopust, koji je (od 1.8.2022.) novo pravo u sustavu roditeljskih potpora. Uspoređujući roditeljski dopust i očinski dopust, vidljivo je kako se **očinski dopust - 16.044 očeva** (što je za 245 očeva manje nego u 2023.) **u znatno većoj mjeri (i to gotovo 9 puta više) koristio od strane muškaraca nego što je to slučaj kod roditeljskog dopusta (1.802 očeva u 2024.)**. Pravobraniteljica pozdravlja zakonske izmjene usmjerene na povećanje maksimalne granice za naknadu plaće za vrijeme roditeljskog dopusta do prve godine djetetova života, povećanje svih novčanih naknada (roditeljskih potpora), dvostruko povećanje novčane potpore za novorođeno dijete te produljenje trajanja plaćenog očinskog dopusta, a koje su stupile na snagu 1.3.2025.

1.6.1. Dopušteno prekoračenje i procjena kreditne sposobnosti za trudnice i roditelje koji koriste roditeljski i/ili roditeljski dopust - analiza bankarske prakse

Iako rezultati provedene analize ukazuju na **određeni napredak** u ovom području (u odnosu na 2013., kada je provedeno slično istraživanje), koji se posebice očituje u činjenici da iz očitovanja svih banaka (ukupno 19) ne proizlazi da bi više ijedna banka u Hrvatskoj izravno diskriminirala ovu kategoriju klijenata/ica, prostora za daljnji napredak svakako ima i to u dijelu koji se odnosi na *dokidanje neizravne diskriminacije*, a koja se kod dijela banaka (njih gotovo polovine) očituje u procjenjivanju kreditne sposobnosti temeljem primanja ostvarenih za vrijeme korištenja prava s osnove trudnoće i roditeljstva. Stoga Pravobraniteljica i nadalje ukazuje da se postojeća nepovoljna praksa prema trudnicama na bolovanju i roditeljima koji koriste roditeljski i/ili roditeljski dopust treba zamijeniti novom praksom (koju trenutno primjenjuje više od trećine banaka iz ove analize) prema kojoj će se u izračun njihove kreditne sposobnosti (a s tim u vezi i procjene dopuštenog prekoračenja) **uzimati u obzir njihova primanja iz redovnog radnog odnosa ostvarena u razdoblju prije početka korištenja navedenih prava**.

1.7. DEMOGRAFSKA POLITIKA

U RH je prema podacima DZS (2023.) rođeno 32.170 živorođene djece, čime se samo pokazuje trend smanjena broja rođenih koji sve više pada iz godine u godinu, iako je broj umrlih smanjen za 10%. Ono na što je također važno ukazati je da RH već godinama ima negativan prirodni prirast odnosno da ima više umrlih nego živorođenih. Iako se radi o privremenom podatku, on je već sada alarmantan te izaziva zabrinutost. Nadalje, prosječna starost prvorodilja u RH kontinuirano raste te danas u prosjeku žene prvi put rađaju u 29 godini. Prosječna starost stanovništva prema zadnje dostupnim podacima DZS-a (2023.) se kontinuirano povećava te iznosi 44,4 godine. Prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 44,4 godine (muškarci 42,6 godina, žene 46,1 godina), što ga svrstava među najstarije nacije Europe. Sve su ovo podaci koji ukazuju na to da je potrebno što brže djelovati te promptno poduzeti određene demografske mjere u cilju rješavanja gore navedenih problema.

¹⁹Međutim, spolno uznemiravanje i dalje ostaje kao prekršajni prijestup u području diskriminacijskog i radno-disciplinskog kažnjavanja iz Zakona o ravnopravnosti spolova, Zakona o radu i Zakona o suzbijanju diskriminacije.

RODNO UTEMELJENO NASILJE

Izvještajna godina prva je u kojoj su nove izmjene zakonodavnog okvira koji se odnosi na rodno utemeljeno i obiteljsko nasilje, stupile na snagu. Izvještajnu godinu karakterizira također i **povećan broj ubojstava žena**. Pravobraniteljica ponovo naglašava i poziva odgovorne dionike da paralelno uz represiju i uspostavljanje tješnje suradnje svih nadležnih tijela, u obrazovni sustav integriraju sve oblike obrazovanja o ravnopravnosti spolova i to na svim društvenim razinama, intenziviraju edukacijske aktivnosti za stručne osobe, organiziraju konkretan rani i stručan preventivan rad s obiteljima u rizicima od nasilja, ustroje dugotrajne psihosocijalne terapijske postupke za žrtve te revitaliziraju resocijalizacijske procese s počiniteljima. Pravobraniteljica upozorava da jedino takav multidisciplinarni, integrativni, strukturalni i strateški pristup paralelnog adresiranja uzroka i posljedica nasilja te bliske suradnje svih dionika, dugoročno predstavlja učinkovito rješenje i jamstvo uspješnog suzbijanja i iskorjenjivanja ove vrste nasilja.

2.1. NASILJE U OBITELJI

Pravobraniteljica je kontinuirano javno izražavala ozbiljnu zabrinutost u odnosu na činjenicu da većinu nasilja prema ženama i dalje čine zapravo njihovi najbliži, supruzi, partneri ili bivši supruzi i partneri, ali i sinovi, dok veliki broj žena smrtno strada upravo nakon što se odluči prekinuti nasilnički odnos ili usprotiviti nasilničkom partneru ili nasilnom sinu.

2.1.1. Prekršajna djela nasilja u obitelji

Prema **Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji**, a sukladno dostavljenim službenim podacima MUP-a (razdoblje 1.1.-31.12.2024.), zbog prekršaja počinjenog nasiljem u obitelji je **prijavljeno 6.949 osoba (što je za 9,44% manje nego u 2023., kada je prijavljeno bilo 7.675 osoba)**. Od toga je 5.318 bilo prijavljenih počinitelja muškog spola (76,5% ili 529 manje prijavljenih muškaraca nego 2023.) i 1.631 ženskog spola (23,5% ili 197 manje prijavljenih žena nego u 2023.). Kada navedene brojke evidentiranih počinitelja kompariramo s podacima MPUDT o **ukupnom broju okrivljenih osoba**, proizlazi da je MPUDT kroz svoje sustave praćenja evidentirao 6.168 okrivljenih osoba prema čl.10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO), odnosno 4.903 muškaraca i 1.265 žena. Drugim riječima, od ukupnog broja prijavljenih osoba, **89% ih je u konačnici i okrivljeno**. Kada dalje kompariramo podatke okrivljenih osoba, odnosno 6.168 okrivljenika s **brojem i vrstom izrečene sankcije**, proizlazi da je: ukupno **bezuovjetno** izrečenih kazni zatvora bilo 470 ili 7,62% (422 muškarca i 48 žena); dok je **uvjetnom** kaznom kažnjeno 1.788 osoba ili 2% (1.439 muškaraca i 349 žena); **novčanom** kaznom je kažnjeno 3.685 osoba ili 60% (2.903 muškaraca i 782 žene); preostale osobe su kažnjene nekom od **zaštitnih mjera**²⁰.

2.1.2. Kaznena djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama

Prema službenim podacima MUP-a, počinjeno je **9.167 kaznenih djela na štetu članova obitelji i bliskih osoba što predstavlja porast od 707 kaznenih djela (8,3%)** u odnosu na 2023. (kada je bilo evidentirano ukupno 8.460 kaznenih djela). Što se tiče postotka porasta kaznenih djela, on je u odnosu

²⁰ MPUDT nije dostavilo raščlambu podataka o tome koliko je bilo izrečeno uvjetnih kazni zatvora s izrečenom i novčanom kaznom pa ove brojke treba donekle promatrati s određenom rezervom.

na prethodne godine usporen, ali i dalje je prisutan trend rasta broja kaznenih djela i žrtava. Navedenim kaznenim djelima je **stradalo 9.389 žrtava**, što je 737 žrtava više žrtava nego u 2023. (8.652). Od ukupnog broja stradalih žrtava, 7.302 žrtve su bile žene ili 78% (6.710 u 2023.), dok je muškaraca žrtava bilo 2.087 ili 22% (1.942 u 2023.). Što se tiče kaznenog djela iz čl.179.a Kaznenog zakona „Nasilje u obitelji“, policija je evidentirala 2.601 slučaj ovog kaznenog djela, što je 291 kaznenih djela (ili 12,5%) više nego u 2023. (2.310 u 2023.). Žena žrtava je 229 više, dok je muškaraca žrtava 62 više. Što se tiče kaznenog djela iz čl.144.a Kaznenog zakona „Zloupotreba snimke spolno eksplicitnog sadržaja“, MUP je zabilježio 38 ovih kaznenih djela, od čega su 24 počinjena na štetu bliskih osoba (23 žrtve žene i 1 žrtva muškarac).

2.1.3. Femicid

Prema podacima MUP-a, zabilježeno je **ukupno 37 ubojstava (23 ubojstva u istom razdoblju 2023.), od čega je 18 počinjeno na štetu osoba ženskog spola (9 u istom razdoblju 2023.).** Od navedenog broja, **ukupno 12 ženskih osoba ubijeno je među bliskim osobama (8 u istom razdoblju 2023.).** Od 12 ubijenih ženskih osoba, 5 ih je ubijeno od strane intimnih partnera (kao i 2023.), 4 od strane sina, 1 od strane zeta, 1 od strane majke i 1 od strane sestre. Od preostalih 6 ubijenih žena, 4 su ubijene u domu za starije osobe od strane počinitelja s kojim nisu bile u nikakvom odnosu, dok su 2 ubijene od strane poznanika. **Prema policijskim evidencijama, od ukupno 18 ubijenih žena, 9 ubojstava se vode pod čl.111.a „Teško ubojstvo ženske osobe“.** Od toga broja, 8 ih je počinjeno među bliskim osobama²¹. Prema navedenim podacima, vidljivo je da je došlo do značajnog skoka u brojkama ubojstava u RH, te također do značajnog skoka u broju ubojstava žena.

S druge strane, kada analiziramo brojke ubojstva muškaraca među bliskim osobama, od ukupno 5 ubijenih muškaraca među bliskim osobama, niti jedan nije ubijen od strane intimne partnerice (3 muškarca su ubili svoje sinove, 1 muškarac je ubio svog brata i 1 žena je ubila svog sina).

2.1.4. Trendovi

Navedeni višegodišnji trend pada broja prijavljenih počinitelja i broja žrtava nasilja u obitelji u području prekršajno-pravne zaštite, uz višegodišnji i kontinuirani porast slučajeva u području kaznenopravne zaštite, upućuje na zaključak na koji Pravobraniteljica već godinama upozorava, a to je da naš sustav borbe protiv nasilja prema ženama i u obitelji zapravo nije ustrojen na način da učinkovito adresira i uklanja **uzroke nasilja** kroz prevenciju, edukaciju i obrazovanje, već se isključivo oslanja na adresiranje **posljedica nasilja** kroz penalnu politiku i kažnjavanje.

2.1.5. Psihosocijalni tretman počinitelja nasilničkih djela

Prema podacima MPUDT, **ukupni broj evidentiranih sigurnosnih mjera izrečenim temeljem presuda, odnosno prema počiniteljima kaznenih djela bio je 256 (2023. – 280), od čega je 238 mjera izrečeno prema muškarcima (93%), a 18 prema ženama (7%).** Prema istim podacima, ukupan broj osoba koje su bile upućene provoditeljima zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana

²¹Policijske evidencije i kaznene kvalifikacije ne moraju biti prihvaćene od strane DORH-a i sudova tako da će se konačna bilanca broja femicida, odnosno broja terećenja i presuda po čl.111.a („Teško ubojstvo ženske osobe“) znati tek nakon pravomoćno završenih sudskih postupaka.

sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (ZZNO) jest **162, od kojih je 115 osoba tretman i završilo (od čega su 28 osoba bile žene ili 24%, a ostali muškarci)**²².

2.1.6. Postupanje policije, pravosuđa i drugih nadležnih tijela prema žrtvama nasilja u obitelji, te primjeri dobre prakse

U izvještajnom razdoblju nastavljamo pratiti postupanje policije u području učinkovitog i pravodobnog sprječavanja i suzbijanja nasilja u obitelji i nasilja među bliskim osobama, posebice u smislu ranog prepoznavanja rizika od femicida u fazi ranijih intervencija policije kod nasilja u obitelji. Iako je policija nastavila s intenzivnom edukacijom svojih službenika/ca, te nastavila unaprjeđivati sustav ranog prepoznavanja rodno utemeljenog nasilja te uvoditi nove preventivne programe u procesuiranju i suzbijanju ovog oblika nasilničkog ponašanja, izvještajnu godinu karakteriziraju određeni propusti kada su u pitanju intervencije policije zbog rodno uvjetovanog nasilja. Naglašavamo kako je u pojedinim slučajevima uočeno kako je policija sklona **provoditi tzv. dvostruka terećenja**, odnosno ne razlikovati primarne počinitelje od žrtava, dok u određenom broju slučajeva femicida policija nije prepoznala karakteristične okidače za femicid (npr. odluku žene da napusti nasilnog muškarca; uhođenje i nametljivo ponašanje, odnosno ranije evidentirano nasilje; raniju osuđivanost; prijetnje ubojstvom ili samoubojstvom; alkoholizam; posjedovanje oružja; psihički problemi i slično). Kao negativnu praksu, zabilježili smo da policija u nekim slučajevima nasilje u obitelji i dalje tretira situacijski, kao izoliranu pojavu, ne uzimajući u obzir kontekst i kronologiju nasilja.

2.1.7. Postupanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad prema žrtvama nasilja u obitelji

Izvještajno razdoblje u ovom području je obilježio veći broj aktivnosti Pravobraniteljice usmjerenih na poboljšanje položaja i zaštite žrtava obiteljskog nasilja pred nadležnim institucijama, uključujući i HZSR. Neka od relevantnih pitanja odnosila su se na ostvarivanje osobnih odnosa roditelja i djece u slučajevima obiteljskog nasilja, tajnost osobnih podataka žrtava koje borave u sigurnoj kući kao i nemogućnost zapošljavanja u vrtiću (na radnom mjestu odgojitelja/ice) osoba kojima je izrečena mjera za zaštitu dobrobiti djeteta. Zaprimiteljne pritužbe u ovom području ukazuju kako se i tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila načelno dobra praksa HZSR-a vezano uz dosljednu primjenu odredbi *Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*, i uvažavanja odluka Pravobraniteljice, kao i dobra suradnja sa resornim MROSP-om, dok uočeni propusti predstavljaju (kao i tijekom ranijih godina) *pojedinačne i izdvojene slučajeve*, a nikako uobičajeni standard u postupanju sa žrtvama.

2.1.8. Zaključno razmatranje i preporuke

I tijekom ovog izvještajnog razdoblja nastavila se uspostavljena suradnja između policije, HZSR-a i Pravobraniteljice. **Upozorenja i preporuke Pravobraniteljice su u većini slučajeva uvažene** te su uočena loša praksa ili propusti u radu navedenih tijela uglavnom ispravljani. Kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, ističemo posebno važnost obrazovanja o ravnopravnosti spolova na svim društvenim razinama te sveobuhvatne i kontinuirane edukacije stručnog osoblja, što bi predstavljao učinkovit oblik rane prevencije nasilja. Naglašavamo i **važnost psihosocijalnih tretmana i resocijalizacije počinitelja** nasilja kao učinkovitog oblika sprječavanja recidiva. Navedeni čimbenici

²²Nastavljaju se zabilježeni negativni trendovi pada broja osoba kojima je određen psihosocijalni tretman, kao i pada broja osoba koje u cijelosti psihosocijalni tretman završe.

su prema stajalištu Pravobraniteljice među najvažnijim, a ujedno i među najzanemarenijim aspektima u borbi protiv nasilja prema ženama u RH.

2.1.9. Provedba Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji

Imajući u vidu kako ni tijekom ovoga izvještajnog razdoblja nisu doneseni Nacionalni plan zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, za razdoblje do 2028., te pripadajući Akcijski plan (koji su u završnoj fazi izrade), Pravobraniteljica je nastavila svoju višegodišnju praksu praćenja i analiziranja provedbe Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. Tijekom izvještajnog razdoblja zabilježen je određeni pad za 13% u odnosu na 2023., u broju zaprimljenih pozitivnih rješenja kojima je utvrđeno pravo na stambeno zbrinjavanje, te je MPUGDI izvršilo useljenje za 19 korisnica (3 manje nego u 2023.), a što ukazuje na nužnost nastavljanja s proaktivnom provedbom navedene mjere. Pritom, Grad Zagreb u 2024. (kao niti u 2023.) nije zaprimio niti jedan zahtjev za stambeno zbrinjavanje žrtve obiteljskog nasilja, a stambeno su zbrinute 4 žene žrtve obiteljskog nasilja temeljem ranijeg zahtjeva. U 2024., s radom je započelo novo sklonište na području Grada Zagreba, te trenutno djeluje **26 skloništa** (od kojih MROSP pruža financijsku potporu za njih 23).

2.2. SILOVANJE

U ovom izvještajnom razdoblju došlo je do **značajnijeg porasta od 33,5% u ukupnom broju kaznenih djela silovanja** (sa 194 u 2023. - na 259 u 2024.), te je broj evidentiranih kaznenih djela silovanja u 2024., *najveći u zadnjih 9 godina* (razdoblje 2016.-2024.). Silovanje je u 54% slučajeva bilo počinjeno među bliskim osobama, i to najčešće između bračnih drugova (27,6%). Pritom je samo jedna žrtva ovog kaznenog djela bila muškog spola, a što dodatno ukazuje na nužnost primjene rodno senzibilnog pristupa ovoj problematici.

3

RODITELJSKA SKRB

U ovom izvještajnom razdoblju, kao i u prošleme, dolazi do **opadanja broja zaprimljenih pritužbi** vezanih za područje roditeljske skrbi, smanjenje od 6% u odnosu na 2023. (u 2023.- smanjenje od 6% u odnosu na 2022.). Pravobraniteljica naglašava kako je navedeni trend smanjenja pritužbi iz ovog područja svakako zanimljivo pratiti kako bi se eventualno došlo do zaključka što je uzrok navedenome - bolja educiranost društva, proaktivniji, senzibilniji i kvalitetniji rad područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad ili nešto posve drugo. Od ukupno zaprimljenih pritužbi, Pravobraniteljica je tek u njih 7 (10%) utvrdila postojanje diskriminacije, dok je u ostatku pritužbi utvrđeno da nema diskriminacije ili ista nije niti utvrđivana obzirom da su se neke pritužbe odnosile na pitanja koja su vezana za dobrobit djeteta, navodnu štetnost jednog roditelja u odnosu na dijete, kao i na nezadovoljstvo sudskim postupcima i odlukama. Sve navedeno ukazuje na nastavak načelno dobre prakse područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad u ovom području.

LGBTIQ OSOBE

4.1. DISKRIMINACIJA TEMELJEM SPOLNE ORIJENTACIJE

Izvršajno razdoblje je obilježeno izostankom odgovarajućeg provedbenog okvira u odnosu na zaštitu i promicanje ljudskih prava te na suzbijanje diskriminacije, pa je *Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine* ostao na deklarativnoj razini, odnosno bez provedbenih akcijskih planova.

Rezultati istraživanja EU Agencije za temeljna prava objavljeni u publikaciji *LGBTIQ equality at a crossroads-Progress and challenges* (2024.) ukazuju na visoku prisutnost netrpeljivosti, na koju je Pravobraniteljica upozoravala u svojem prethodnom izvješću o radu, ali i nisku razinu povjerenja u institucije u slučaju izloženosti diskriminaciji i nasilju. Hrvatska je zemlja s vrlo malim udjelom od 6% pripadnika LGBTIQ populacije koji su prijavili nadležnim tijelima posljednji slučaj diskriminacije koji su doživjeli po osnovi spolne orijentacije, što je svrstava na začelje liste EU zemalja uz Mađarsku (6%), Češku (6%) i Poljsku (5%). Na nisku percepciju ispitanika o učinkovitosti institucija ukazuje podatak iz istraživanja da samo 13% ispitanika smatra da se vlada učinkovito bori protiv predrasuda i netrpeljivosti prema LGBTIQ osobama. U tom pogledu, u odnosu na istovrsno istraživanje koje je EU Agencija za temeljna prava provela 2019., Hrvatska je napredovala tek za 1%.

U izvršajnom razdoblju evidentirano je **26 kaznenih djela motiviranih mržnjom** po osnovi spolne orijentacije ili rodnog identiteta (zločini iz mržnje),²³ te predstavlja **porast od 37%**, što potkrjepljuje tezu Pravobraniteljice o destruktivnim učincima širenja netrpeljivosti i diskriminatorne retorike prema LGBTIQ osobama u medijima. Pored toga, za razliku od 2023., u ovom izvršajnom razdoblju **evidentirani su i zločini iz mržnje po osnovi rodnog identiteta**.

4.2. DISKRIMINACIJA TEMELJEM RODNOG IDENTITETA

Prema statistici koju je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo zdravstva, Nacionalno zdravstveno vijeće (NZV) je u razdoblju od 2015. – 2024., **zaprimalo 229 zahtjeva za izdavanjem mišljenja o promjeni spola ili odabira života u drugom rodnom identitetu** (194 do 2023.), što predstavlja **porast od 18%**, od čega je ukupno pozitivno riješeno 216 (94%), 1 osoba je odustala od svog zahtjeva (0,4%), dok je 12 zahtjeva još u postupku rješavanja ili ih podnositelji/ice zahtjeva nisu kompletirali/le (5,5%). Iz dostavljenih podataka Ministarstva zdravstva proizlazi da su svi do sada riješeni zahtjevi dobili pozitivno mišljenje NZV-a o promjeni spola ili odabiru života u drugom rodnom identitetu.

Kada gledamo spolnu tranziciju iz ugla odabira željenog spola, odnosno života u drugom rodnom identitetu, uočavamo da je svake godine skoro duplo više podnesenih i odobrenih zahtjeva za život u muškom rodnom identitetu nego za život u ženskom rodnom identitetu, s izuzetkom 2017., kada je bilo više zahtjeva za život u ženskom rodnom identitetu.

²³ U 2023., evidentirano je 19 zločina iz mržnje.

5

OBRAZOVANJE

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini nastavila sudjelovati u brojnim aktivnostima putem kojih je nastojala pružiti podršku inicijativama usmjerenima na unaprjeđivanje integracije načela ravnopravnosti spolova na različitim obrazovnim razinama te uklanjanju rodних stereotipa. Jedno od obrazovnih područja u kojem je na tome potrebno posebno ustrajati i provesti najbržim mogućim tempom je STEM područje. Empirijski podaci o niskoj razini znanja mladih o spolnosti i neodgovornom spolnom ponašanju ukazuju na potrebu sustavnog pristupa uvođenju cjelovitog spolnog odgoja i obrazovanja. Pravobraniteljica smatra da je u narednom razdoblju potrebno raditi na prevenciji i suzbijanju rodnih stereotipa na svim odgojno-obrazovnim razinama, jačati sustav stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika/ca o temama iz područja ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, raditi na unaprjeđivanju integracije, provedbe i evaluacije zdravstvenog te građanskog odgoja i obrazovanja u sustavu osnovnog i srednjeg školstva te poticati smanjenje rodnog jaza u STEM području i u tu svrhu usmjeravati talentirane učenice na odabir STEM područja obrazovanja.

6

MEDIJI

Mediji igraju ključnu ulogu u oblikovanju percepcije rodne ravnopravnosti, no i nadalje **često perpetuiraju patrijarhalni narativ, uključujući brojne seksizme, stereotipe i predrasude**. Unatoč napretku, brojni izazovi i nadalje ostaju prisutni. **Medijsko izvještavanje o femicidu i rodno utemeljenom nasilju nad ženama** često koristi senzacionalističke izraze, banalizira nasilje, te narušava dostojanstvo i privatnost žrtava, dok reklame nerijetko perpetuiraju rodne stereotipe i seksizme. **Izvještavanje o LGBTIQ osobama** obilježeno je stigmatizacijom i netrpeljivošću, na što ukazuju analize Pravobraniteljice iz kojih je razvidno da pojedini mediji sustavno koriste omalovažavajući narativ, šire netrpeljivost, dovode u nepovoljan položaj, te dehumaniziraju ovu populaciju, sve temeljem rodnog identiteta i spolne orijentacije. Pravobraniteljica nastavno na navedenu problematiku aktivno surađuje s ključnim organizacijama poput Novinarskog vijeća časti i Agencije/Vijeća za elektroničke medije, te pritom, uz ostalo, kontinuirano ukazuje na neadekvatnu reakciju Agencije/Vijeća u slučajevima kršenja etičkih standarda izvještavanja i diskriminacije pojedinih medija kada je riječ o izvještavanju o predstavnicima/cama LGBTIQ populacije. Pravobraniteljica stoga ističe kako je uloga Agencije/Vijeća od presudne važnosti za osiguravanje dosljedne primjene zakona i promociju ravnopravnosti spolova u medijskim sadržajima elektroničkih publikacija, na što je, između ostalog, ukazao i Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskoga sabora na svojoj 8. sjednici održanoj 5.12.2024. Neki od dodatnih izazova predstavljaju i neprimjerne i seksističke izjave pojedinih osoba iz javnog i političkog života, ali i **sigurnost novinarki** (Pravobraniteljica je provela analizu), koje su izložene prijetnjama i nasilju, sve češće prisutnom u online prostoru, uz izrazito prisutnu rodnu dimenziju ovoga problema.

Pravobraniteljica, kao neovisno tijelo i opunomoćenica Hrvatskog sabora, proaktivnim pristupom, koji između ostalog uključuje sustavnu analizu medijskih praksi, rješavanje pritužbi građana/ki te izdavanje preporuka i upozorenja, nastoji unaprijediti medijsko izvještavanje iz perspektive poštivanja načela

ravnopravnosti spolova. Zaključno, Pravobraniteljica ističe kako mediji imaju odgovornost promicati ravnopravnost kroz odgovarajuće izvještavanje, sustavnu edukaciju, dosljednu provedbu zakona i aktivnu podršku institucionalnim kapacitetima, te su kao ključan dionik u oblikovanju stavova i društvenog mnijenja dužni preuzeti aktivniju ulogu u stvaranju sigurnijeg i pravednijeg okruženja za sve.

7

POLITIČKA PARTICIPACIJA

Izvještajnu godinu obilježila je **provedba 3 redovna politička izbora**: izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor, izbor članova/ica u Europski parlament i izbor Predsjednika/ce Republike Hrvatske. Iz perspektive načela ravnopravnosti spolova, najveći značaj imali su parlamentarni izbori, gdje **nije došlo do osjetnijeg pomaka prema spolno uravnoteženijem sastavu Hrvatskog sabora**. Minimalno **povećanje od 2%** među izabranim zastupnicama u usporedbi s prošlim parlamentarnim izborima (s 23% na 25%) ne može se označiti zadovoljavajućim napretkom. Utjecaj na takav ishod imalo je više čimbenika, među kojima i činjenica da gotovo **1/5 kandidacijskih lista nije bila sastavljena u skladu s izbornom kvotom (40%)**, pri čemu se u pravilu radilo o ženama kao osjetno podzastupljenom spolu. Na izborima članova/ica u Europski parlament nisu zabilježeni isti negativni trendovi, što je imalo utjecaj na spolno uravnotežen ishod izbora (50%-50%). Iskustva prikupljena putem nadzora provedbe političkih izbora i primjene prekršajnih sankcija iz čl. 35. ZRS-a ukazuju na određene nedorečenosti i nedostatke odredbi ZRS-a koje uzrokuju nejasnoće i nedosljednosti u njegovoj primjeni. Intenzivno razdoblje u kojem se u relativno kratkom roku održavaju četiri politička izbora završava naredne 2025. godine s provedbom lokalnih izbora, koje je potrebno sagledati u kontekstu rezultata prošlih lokalnih izbora, na kojima je izabrano 27% žena, od čega najmanje na čelne i izvršne pozicije (županice – 10%, gradonačelnice – 13%, načelnice općina – 10%). Pravobraniteljica smatra da je zbog sporog i zanemarivog napretka po pitanju udjela žena u tijelima političkog odlučivanja potrebno unaprijediti važeće zakonodavstvo vezano uz izbornu kvotu na kandidacijskim listama te **uvesti neki oblik tzv. „zip sustava“**, u svrhu postizanja ravnopravnijeg pozicioniranja žena i muškaraca na kandidacijskim listama. Također je važno primjenjivati posebne mjere u skladu s čl.9. Zakona o ravnopravnosti spolova i poticati ravnopravnu participaciju žena u unutarstranačkim strukturama i na svim hijerarhijskim razinama, uključujući vrh stranačke hijerarhije i pri imenovanju na političke funkcije.

8

RIZICI VIŠESTRUKÉ DISKRIMINACIJE

8.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA

Na temelju ažuriranih podataka i provedene statističke analize položaja žena u ruralnim područjima, evidentna je podzastupljenost žena poljoprivrednica u odnosu na ukupan broj poljoprivrednika u RH. U 2024., ostvaren je neznatan rast od 0,44% te **udio žena poljoprivrednica i dalje iznosi 29%** u odnosu na ukupan broj poljoprivrednika. Premda žene iz ruralnih područja imaju važnu ulogu u poljoprivrednoj proizvodnji, razvoju seoskih područja te ekonomskom opstanku svojih obitelji, nažalost, još uvijek su izložene različitim oblicima diskriminacije. Otežan im je pristup obrazovnim, zdravstvenim i kulturnim uslugama, izrazito je naglašena problematika socijalne isključenosti, osobito žena starije životne dobi,

kao i nedostupnosti odgovarajuće infrastrukture prilagođene potrebama žena. U smislu iznesenog, država i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave trebaju zajedničkim snagama raditi na većoj vidljivosti žena u ruralnim područjima.

8.2. ŽENE S INVALIDITETOM

U izvještajnoj godini **zamjetan je rast zaposlenih žena s invaliditetom** u odnosu na prethodnu godinu, međutim, položaj žena s invaliditetom treba i dalje unaprjeđivati, i osiguravati im veću prisutnost u javnom i medijskom prostoru te u procesima odlučivanja radi povećanja vidljivosti njihovih potreba. S obzirom na **porast broja prijavljenih kaznenih i prekršajnih djela prema ženama s invaliditetom**, prema ženama s invaliditetom kao žrtvama nasilja potrebno je pristupiti s posebnom pažnjom i osigurati im podršku kako bi bile osnažene izaći iz nasilja kojem su izložene. Vezano uz pristupačnost skloništa ženama s invaliditetom kao žrtvama nasilja, potrebno je u skladu s Osnovnim evaluacijskim izvješćem GREVIO-a za Republiku Hrvatsku raditi na sve većoj prikladnosti skloništa ženama s invaliditetom koje imaju potrebu za kontinuiranom liječničkom pomoći.

8.3. PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA

U izvještajnoj godini nastavljena je provedba aktivnosti usmjerenih na cjelovito definiranje osnovnih odrednica i glavnih problemskih pitanja vezano uz položaj romske nacionalne manjine te aktivnosti usmjerenih na unaprjeđenje položaja pripadnika romske nacionalne manjine, uključujući Romkinje koja se nalaze u posebno nepovoljnom položaju kao skupina izložena riziku višestruke diskriminacije. Nacionalni strateški dokumenti predstavljaju temeljno sredstvo za realizaciju identificiranih ciljeva te je stoga posebnu pažnju potrebno pridati njihovoj provedbi i praćenju ishoda provedbe. Iz pozicije načela ravnopravnosti spolova i nastojanja za unaprjeđenjem položaja Romkinja u hrvatskom društvu, posebnu vrijednost predstavljaju mjere i aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje reproduktivnog zdravlja Romkinja, uključujući prevenciju ranih brakova i maloljetničkih trudnoća i s time u vezi prevenciju smanjivanja ranog napuštanja školovanja te povećanje informiranosti o rodno utemeljenom nasilju. Pravobraniteljica smatra da je potrebno raditi na unaprjeđenju reproduktivnog zdravlja i pristupa zdravstvenoj zaštiti Romkinja, uz naglasak na prevenciji i suzbijanju maloljetničkih trudnoća i ranih brakova, poticati veće uključivanje Romkinja u odgojno-obrazovni sustav na svim razinama, a posebice u sustav srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja i koristiti institut posebnih mjera predviđen Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o suzbijanju diskriminacije u cilju poticanja brže integracije romske nacionalne manjine i emancipacije Romkinja.

8.4. ŽENE U RIZIKU OD SIROMAŠTVA

Prag rizika od siromaštva u 2023., za jednočlano kućanstvo iznosio je 5.924 eura na godinu, što znači da se svaka osoba koja čini jednočlano kućanstvo i prima mjesečno manje od 493 eura nalazi u riziku od siromaštva. Podaci HZMO²⁴ (podaci za studeni 2024.) upućuju da je preko 270.000 umirovljenika primalo najniže mirovine koje su u prosjeku iznosile 395 eura, što je za 20% ispod navedenog praga rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo. Udio žena u kategoriji umirovljenika koji primaju najnižu mirovinu je čak 69%.

²⁴<https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/statisticke-informacije/2024/11/Statisticke-informacije-HZMO-a-11-2024-prosinac-2024.pdf?vel=14830649>

8.5. PROSTITUCIJA

Za razliku od ranijeg izvještajnog razdoblja, zabilježen je **pad broja prijavljenih kaznenih djela prostitucije za 37,8% (sa 119 u 2023., na 74 u 2024.)**, kao i pad broja osoba oštećenih navedenim kaznenim djelom za 29% (sa 114 u 2023., na 81 u 2024.), a čime je prekinut trend porasta započet tijekom ranijih izvještajnih razdoblja. Pritom su **sve osobe oštećene kaznenim djelom prostitucije bile isključivo žene i to najčešće mlade životne dobi**. Istodobno, zabilježen je porast broja prijavljenih počinitelja/ica kaznenog djela prostitucije (sa 23 u 2023., na 29 u 2024.). Zabilježen je **značajniji porast od 89,3%** (započet još tijekom ranijih izvještajnih razdoblja) kod broja **počinitelja prekršaja odavanja prostituciji** (sa 94 u 2023., na 178 u 2024.) pri čemu žene natpolovičnom većinom (90%) dominiraju među počiniteljima/cama ovog prekršaja.

Imajući u vidu kako je prostitucija jedan od oblika eksploatacije i diskriminacije žena, Pravobraniteljica se kontinuirano **zalaže za švedski model kriminalizacije kupaca usluga**, te dekriminalizacije osoba u prostituciji odnosno osoba koje pružaju spolne usluge, a radi čega je potrebno što prije donijeti novi zakon.

8.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA

U 2024., identificirana je ukupno 21 žrtva trgovanja ljudima, što je identično kao i u 2023., pri čemu je njih 7 bilo ženskog spola (udio od 33,3%). Muškarci žrtve trgovanja ljudima su bili najčešće radno eksploatirani (80%) dok su **žene bile najčešće spolno eksploatirane (55%)**, pri čemu niti jedan muškarac (kao ni ranijih godina) nije bio spolno eksploatiran. Navedeno **ukazuje na rodnu dimenziju** ove problematike koju je Pravobraniteljica istaknula i u postupcima javnog savjetovanja o nacionalnom i akcijskom planu koji se odnose na područje suzbijanja trgovanja ljudima (donesenima u 2024.).

8.7. ŽENE OVISNICE

Pravobraniteljica pozdravlja donošenje *Akcijskog plana djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2026.*, a u kojem su **uvažene njezine primjedbe** usmjerene na prepoznavanje i uvažavanje rodne dimenzije i specifičnosti ovisnosti kod žena. Omjer muškaraca i žena liječenih zbog ovisnosti o psihoaktivnim tvarima u 2023., iznosio je 4,7:1 (udio žena 18%), a prema roditeljskom statusu, više je bilo žena majki (2023: 52%). Imajući u vidu izloženost žena ovisnica svim oblicima nasilja, od izuzetne važnosti je kontinuirano poduzimati mjere u cilju osiguravanja svih uvjeta za smještaj takvih žrtava u postojeće sigurne kuće. Tijekom 2024., 18 žena žrtava obiteljskog nasilja, a koje su ujedno i ovisnice, boravilo je u skloništima/domovima za žrtve obiteljskog nasilja, što ukazuje na kontinuirani porast u zadnjih par godina (2023. – 11 žena, 2022.- 9 žena).

9

REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE

U području reproduktivnog zdravlja prisutne su iste poteškoće i izazovi identificirani prethodnih godina, dok su iz rada na pritužbama u izvještajnoj godini utvrđene specifične poteškoće u vidu dugotrajnosti postupaka stručnih nadzora po pritužbama roditelja i manjkavosti *Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji*. Nedostatak dovoljnog broja ginekoloških timova u sustavu zdravstvene zaštite kontinuiran je problem: prema podacima s kraja 2024., u Hrvatskoj nedostaje isti broj ginekoloških timova kao i prethodnih godina (61 od potrebnih 335 ginekoloških timova; 18,2%). Takvo stanje uzrokuje nezadovoljstvo korisnica i podnošenje pritužbi na otežanu dostupnost ginekološke skrbi. Rezultati

provedenih istraživanja, empirijski podaci i drugi pokazatelji ukazuju na nezadovoljstvo dijela pacijentica dostupnošću ili kvalitetom različitih vidova zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja.

Pravobraniteljica je podržala EU-projekt RESPECT u okviru kojega je izrađeno istraživanje na uzorku od 855 ispitanica iz RH. Istraživanje je pokazalo pretežno loše pokazatelje o zdravstvenim praksama u zdravstvenim ustanovama vezano uz skrb za trudnice i roditelje: 54% ispitanica izjavilo je da tijekom trudnoće/poroda zdravstveno osoblje nije poštivalo njihove izbore; 33% ispitanica susrelo se s uskraćivanjem prava na pratnju; 50% ispitanica nije uvijek imalo dostupna sredstva za smanjenje boli; 71% ispitanica smatra da se prema njima i njihovoj obitelji nije odnosilo s poštovanjem; 56% ispitanica smatra da nije poštivana njihova privatnost; 62% ispitanica imalo je iskustvo s najmanje jednom zdravstvenim postupkom izvršenim bez njihove suglasnosti/pristanaka (najčešće drip i epiziotomija); 64% ispitanica navelo je najmanje jedno neugodno iskustvo tijekom trudnoće ili poroda. Slijedom utvrđenih trendova i poteškoća, Pravobraniteljica posebno ukazuje na potrebu osiguravanja pratnje na porodu u rodilištima po izboru roditelja, postupanje u skladu s nulom stopom tolerancije na sve oblike ginekološkog i porodničarskog nasilja te unaprjeđivanje dostupnosti ginekološke skrbi. Također je potrebno ubrzati proces unaprjeđenja zdravstvene skrbi za žene oboljele od endometrioze. U cilju rješavanja problema otežane pristupačnosti menstrualnih higijenskih potrepština, potrebno je nastaviti dobru praksu pokretanja i provođenja projekata usmjerenih na suzbijanje menstrualnog siromaštva, što se prije svega odnosi na dobne skupine uključene u odgojno-obrazovni sustav.

10

ŽENE I SPORT

U izvještajnoj godini nastavio se rad na poticanju postupne **promjene percepcije sporta kao primarno muškog područja djelovanja** i poticanju unaprjeđivanja statusa žena u tom području. Pritužbe na čijem rješavanju je Pravobraniteljica radila tijekom godine potvrđuju odranije poznate trendove, uključujući još uvijek široko prisutnu nepoticajnu društvenu klimu za razvoj ženskog sporta. Zbog toga je sva nastojanja usmjerena na postupnu promjenu takve strukture potrebno poticati u kontinuitetu. Važnu ulogu u tom smislu ima senzibilitet muškaraca na upravljačkim pozicijama, s obzirom da su oni ti koji se još uvijek nalaze na velikoj većini pozicija donošenja odluka u sportu. U što kraćem roku potrebno je dekonstruirati uzročno-posljedični krug kojeg karakterizira: osjetna podzastupljenost žena u sportu na svim razinama (sportašice, djelatnice u sportu, novinarke u sportskim redakcijama); općenito manja uključenost žena u sportske i fizičke aktivnosti; nedovoljno ulaganje i poticanje razvoja ženskog sporta; lošiji uvjeti za bavljenje sportom (uključujući pristup sportskoj infrastrukturi); raširenost rodni stereotipa i predrasuda koje pridonose održavanju nepoticajnog odgojno-obrazovnog i kulturološkog okruženja u kojem se značajnija participacija djevojki i žena označava neprimjerenom; niža razina profesionalizma; niža primanja i manja vrijednost naknada i nagrada; rizici od izloženosti seksizmu ili nekom obliku rodno utemeljenog nasilja (uključujući spolno uznemiravanje); snižena razina motivacije žena za bavljenjem sportom; snižena razina konkurentnosti i kompetitivnosti te nedovoljan interes medija za sportska natjecanja u ženskoj konkurenciji.

Rodni stereotipi u sportu vrlo snažno su ukorijenjeni te će biti potrebno postupno, strpljivo i kontinuirano raditi na njihovoj dekonstrukciji i na unaprjeđenju položaja žena u sportu. Pravobraniteljica smatra da je potrebno **uvoditi i primjenjivati posebne mjere** propisane Zakonom o ravnopravnosti

spolova i Zakonom u suzbijanju diskriminacije, radi nadoknađivanja nepovoljnog položaja žena u sportu, uključujući poticanje veće participacije žena u upravljačkim strukturama. Također je potrebno raditi na osiguravanju ravnopravnih uvjeta za bavljenje sportom za žene i muškarce (uključujući pristup sportskoj infrastrukturi), poticati ravnopravnu medijsku pokrivenost muškog i ženskog sporta (te u tu svrhu nastojati osigurati prijenose natjecanja istog ranga i u muškoj i u ženskoj konkurenciji), raditi na suzbijanju rodno utemeljenog nasilja i seksizma u sportu te raditi na ublažavanju rodnog jaza u primanjima i iznosima nagrada između sportašica i sportaša u usporednim situacijama, pogotovo u slučajevima nastupa za nacionalne reprezentacije na međunarodnim natjecanjima.

11

RAVNOPRAVNOST SPOLOVA I TRAŽITELJI/CE MEĐUNARODNE I PRIVREMENE ZAŠTITE

Za razliku od prošlog izvještajnog razdoblja kada smo bilježili ogroman porast osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu (68.114 osoba u 2023., koje su zatražile međunarodnu zaštitu što je predstavljalo porast od 429% naspram 2022.), u ovom izvještajnom razdoblju bilježimo **smanjenje broja osoba koje su zatražile međunarodnu zaštitu i to čak za 61%**. Što se tiče udjela žena u odnosu na muškarce koji su zatražili međunarodnu zaštitu, u ovom izvještajnom razdoblju kao i u prošlom, u većini prevladavaju muškarci (2024.-74% tražitelja i 26% tražiteljica međunarodne zaštite). Također, imali smo 9 odobrenih supsidijarnih zaštita, a među njima su 3 žene, dok u 2023., među odobrenim supsidijarnim zaštitama nije bilo niti jedne žene. Važno je također istaknuti da je azil odobren za 71 osobu – 55% muškaraca i 45% žena, što je povećanje od 65% u odnosu na odobrene azile iz 2023. Pri tendenciji jačanja nadzora državnih granica i učinkovitog suzbijanja neregularnih migracija, a što je i obveza Republike Hrvatske kao članice EU te sada i zemlje koja pripada schengenskom području, potrebno je voditi brigu o nesmetanom i sigurnom pristupu sustavu azila, posebno najranjivijim skupinama žena.

12

PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA PROVEDBE REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-A 1325(2000) – O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA

Pravobraniteljica preporuča na nacionalnoj razini provoditi rodno osjetljiv pristup sigurnosne, obrambene i razvojne politike te jačati rodnu perspektivu kroz programe obuke i obrazovanja. Prema statističkim podacima, u MVEP-u je došlo do stagnacije udjela žena na dužnosničkim pozicijama, kao i u broju veleposlanica u inozemstvu, te do smanjenja broja generalnih konzulica odnosno, žene su i dalje podzastupljene u obnašanju dužnosti šefica diplomatskih i konzularnih predstavništava. S druge strane, posljednje četiri godine bilježi se napredak u MORH u broju časnica, dočasnica i vojnkinja te je jedina general-bojnica promaknuta u čin general-brigadirke i značajno je povećan udio žena angažiranih u

međunarodnim misijama i operacijama potpore miru. Napredak je zabilježen i u MUP-u gdje je udio rukovodećih državnih službenica povećan za 7% u odnosu na prethodnu godinu, a udio policijskih službenica na rukovodećim radnim mjestima je povećan za 4% u odnosu na prethodnu godinu.

Prema podacima koje je Pravobraniteljici dostavilo Ministarstvo hrvatskih branitelja, u postupku za stjecanje statusa i ostvarivanje prava iz Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu, zaprimljeno je ukupno 5 zahtjeva (3 M i 2 Ž), od toga je pozitivno riješen 1 zahtjev (1 M), negativno 2 zahtjeva (1 M i 1 Ž), a u postupku rješavanja su 2 predmeta (1 M i 1 Ž).

13

MEHANIZMI ZA PROVEDBU ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

I tijekom ovog izvještajnog razdoblja vidljiva je **neujednačenost u radu** i aktivnostima županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, **kao i u iznosu financijskih sredstava** koja su dobili za svoj rad, te motiviranosti. Iako je većina povjerenstava provodila određene aktivnosti (posebice vezano uz obilježavanje značajnijih datuma i obljetnica iz područja ljudskih prava), potrebno je nastaviti sa *proaktivnim radom svih povjerenstava*, a kako bi se osigurala dosljedna provedba ZRS-a na lokalnoj razini. Također, potrebno je ojačati rad na koordinaciji županijskih/općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova kroz redovite godišnje konferencije/sastanke koji su u nadležnosti Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH, te žurno donijeti novi akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027. godine, obzirom se postojeći akcijski plan odnosio na razdoblje do 2024. godine.

14

ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE

U okviru svog djelokruga praćenja zakona i propisa, Pravobraniteljica je pratila proces izrade i donošenja zakona, propisa i javnih politika te je iz aspekta ravnopravnosti spolova **dala 63 mišljenja** i/ili prijedloge izmjena i dopuna.

Kao posebno važne zakone, propise i strateške dokumente kod kojih se Pravobraniteljica uključila u proces javnog savjetovanja ističemo: Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030., za razdoblje od 2024. do 2026., Akcijski plan suzbijanja diskriminacije za 2025., Obrazac zakonodavnih aktivnosti Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike za 2025., Uredba o metodologiji i postupku provedbe instrumenata politike boljih propisa, Akcijski plan zaštite i promicanja ljudskih prava za 2025., Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine, Pravilnik o specijalističkom usavršavanju doktora medicine, Nacrt prijedloga Program Politike „Put u digitalno desetljeće 2030“, Nacrt prijedloga Programa Grada Zagreba za ravnopravnost LGBTIQ+ osoba za razdoblje do kraja 2026. godine, Model uvođenja obveznog služenja vojnog roka i spolna (ne)ravnopravnost, Nacionalni plan industrijskog razvoja i poduzetništva za razdoblje do 2027., Temeljni kolektivni ugovor za službenike i namještenike u javnim službama i izmjene i dopune Kolektivnog ugovora za državne službenike i namještenike.

Pravobraniteljica ističe kako je aktivno sudjelovala i u javnim savjetovanjima za propise u kojima je zamijećeno kako tekst istih nije pisan rodno osjetljivim jezikom te da ne sadrže odredbe o korištenju pojmova s rodnim značenjem, a što je u suprotnosti s čl.43. Zakona o ravnopravnosti spolova, kao organskim zakonom, čl.18. Zakona o sustavu državne uprave te čl.13. Jedinostvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor. Nastavno na navedeno, Pravobraniteljica je za sve takve propise predložila da se njihov tekst uskladi s navedenim aktima na način da se unese odredba "*Izrazi koji se koriste u ovome propisu, a imaju rodno značenje odnose se jednako na muški i ženski rod*". Pravobraniteljica navedeno smatra izrazito važnim iz razloga što ravnopravnost spolova kao jedna od najviših vrednota ustavnopravnog poretka RH, treba biti implementirana u sve aspekte života, pa tako i u propise i zakone.

Također je značajno istaknuti kako je Pravobraniteljica članica brojnih radnih skupina usmjerenih na unaprjeđenje zakonodavnog okvira zaštite od nasilja nad ženama te analize i prijedloga mogućih izmjena zakona.

IV. FINACIJSKO POSLOVANJE

Financijski plan za 2024., iznosio je ukupno 937.402,00 eura²⁵, izvršenje 844.684,05 eura ili 90,11%. Plan i izvršenje se odnose na sljedeće izvore prihoda:

- Izvor financiranja 11 Opći prihodi i primici - za redovne djelatnosti iznosio je **ukupno 578.803,00 eura**, koji je izvršen u iznosu od 558.967,06 eura, što je 96,57% planiranog.
- Izvor financiranja 51-Pomoći EU - za izdatke međunarodnog EU-projekta „DAPHNE-101096462-bE-SAFE iznosio je **ukupno 358.599,00 eura**, koji je izvršen je u iznosu od 285.716,99 eura, što je 79,68% planiranog, pri čemu su rashodi za 6 partnerskih organizacija izvršeni 98,7%.

Predmetnim EU-projektom u državni proračun je na poziciji Pravobraniteljice **uneseno 61,8% više financijskih sredstava u odnosu na sredstva iz izvora 11 Opći prihodi i primici koja su namijenjena za redovan rad institucije Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova.**

V. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE PRAVOBRANITELJICE

Izvešće o radu Pravobraniteljice za 2024., čini presjek godišnjeg rada institucije i slučajeva, ukazuje na pojedine trendove vezano za diskriminaciju i to na temelju: spola, bračnog i obiteljskog statusa, majčinstva, spolne orijentacije i rodnog identiteta, kao i višestruke diskriminacije, te u područjima: rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti, obitelji (uključujući obiteljsko nasilje), obrazovanja, političke participacije, medija, i sporta.

Nastavljen je proaktivni rad Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, koja je radila na ukupno **1.776** predmeta, od kojih se **549** pritužbi odnosilo na zaštitu od diskriminacije, dok se većina ostalih odnosila na praćenje primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, na suradnju na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini s dionicima zakonodavne i izvršne, predstavnicima drugih institucija i organizacija. Specifičnost ovog izvještajnog razdoblja je sudjelovanje Pravobraniteljice - kao nositeljice i/ili partnerske organizacije u **4 projekta** financiranih sredstvima Europske unije, odnosno sredstvima

²⁵ Državnim proračunom RH za 2024. (Narodne novine br. 149/23 i 125/24) Financijski plan Pravobraniteljice bio je utvrđen u iznosu 962.215,00 eura, koji je krajem proračunske godine umanjen za nepotrošen iznos redovnih sredstava (na izvoru financiranja 11- Opći prihodi i primici) radi uštede u korist Državnog proračuna i tada utvrđen u iznosu od 937.402,00 eura.

JLP(R)S. Nastavljena je 3-godišnja provedba EU-projekta „Podizanje svijesti o rodno uvjetovanom kibernetičkom nasilju nad djevojčicama i ženama“, temeljem kojeg je kao nositeljica projekta početkom 2023., osigurala uplatu europskih sredstava u korist Državnog proračuna, u iznosu 1.508.387,74 eura.

Ukupno gledano kao i ranijih godina, razvrstano **po spolu oštećenih osoba**, razmatrani slučajevi su se većinom odnosili na - žene (72,5%), razvrstano **po osnovi diskriminacije** – temeljem spola (86,2%), temeljem spolne orijentacije i rodnog identiteta (6,5%), obiteljskog i bračnog statusa (2,2%), te po drugim osnovama utvrđenih ZRS-om u udjelima manjim od 2%. Diskriminacija je utvrđena u 26,4% slučajeva.

Prema području diskriminacije ukazuje da se najveći broj pritužbi odnosio na **područje**: socijalne sigurnosti, socijalne skrbi, mirovinskog i zdravstvenog osiguranja (23,3%), zapošljavanja i rada (22,6%) i uprave (20,4%) što ukupno čini značajni udio od 66,3% i ukazuje da je ovaj trend postojan²⁶, potom na javno informiranje i medije (9,4%), zdravstvenu zaštitu (8,0%), pravosuđe (6,0%) te na ostala područja.

Od 549 analizirana slučaja, 133 slučaj (24,2%) se odnosio na pružanje zaštite građanima/kama koji su bili/e izloženi/e fizičkom, psihičkom i drugim oblicima nasilja u obitelji i/ili partnerskim vezama, kao i nasilju u javnom prostoru, u kojima zaštitu su tražile žene u 88,7% slučajeva a muškarci u 11,3%.²⁷

Pravobraniteljica je na ukupno 1.776 predmeta, **uputila 1.313 odluka** (679 preporuka, 355 upozorenja i 279 prijedloga). Nadležnom državnom odvjetništvu prijavila je sumnju na počinjenje **kaznenog djela u 9** te na **prekršajno djelo u 1** slučaju. Zadržan je trend **uvažavanja njezinih upozorenja/preporuka/prijedloga na visokih 96,7%**.

Postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, djelovalo se na svim razinama državne uprave i na području svih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, uključujući i druge pravne i fizičke osobe te medije. **Teritorijalno gledano** vidljiv je priličan nesrazmjer vezano za osobe koje su se prituživale s područja cijele Republike Hrvatske. Naime, najviše iz Grada Zagreba (48,8%), s područja Splitsko-dalmatinske županije (7,1%), te iz ostalih županija u prosjeku manje od 5% - Zagrebačke županije (5,5%), Primorsko-goranske (5,1%), Istarske (4,2%) i dr.

Statistika ukazuje da smo niz godina suočeni s najvećim brojem pritužbi žena na diskriminatorsno postupanje u svim segmentima društva, što čini konstantu od oko 2/3 svih pritužbi te ukazuje na činjenicu da su žene i dalje društvena skupina koja je suočena s diskriminacijom temeljem spola, majčinstva i obiteljskog statusa u društvenoj, javnoj i privatnoj sferi. Zaprimalo i pritužbe muškaraca i to u najvećem broju u području roditeljske skrbi.

Ovo izvještajno razdoblje obilježava poboljšanje niza statističkih pokazatelja DZS-a vezanih uz **tržište rada**. Broj aktivnih stanovnika povećan je za otprilike 1%, a ukupan broj zaposlenih porastao je za 5,6%, uz poboljšanje udjela žena u navedenoj strukturi (47,2 %), zabilježen je porast stope aktivnosti koja je za žene u prosjeku iznosila 49,9%, ali i dalje zaostaje oko 10 postotnih poena za stopom aktivnosti muškaraca (59,3%). Smanjena je prosječna stopa nezaposlenosti žena za otprilike 1,6% te sada iznosi

²⁶ 2023. – 74,7%, u 2022. – 66,45%, u 2021. – 61,8%, 2020.- 61,9%.

²⁷ 2023. - zaštitu su tražile žene u 74,4% slučajeva; 2022. - u 85,1% slučajeva; 2021. - 86,2 % slučajeva.

5,1%, čime se gotovo izjednačila s prosječnom stopom nezaposlenosti muškaraca (5%). Žene i dalje imaju dominantan udio u registriranoj **nezaposlenosti** u svim županijama Republike Hrvatske. Izraženiji udio žena u registriranoj nezaposlenosti (preko 60%) prisutan je u Brodsko-posavskoj, Osječko-baranjskoj te Vukovarsko-srijemskoj županiji. Prema podacima Eurostat-a, količina **prekarnog rada** se smanjila s 3,9% (2022.) na 2,5% u 2023., što je osobito važno jer je posljednjih nekoliko godina bila među zemljama s najvišim stopama prekarnog rada.

Prema pritužbama građanki, **životna dob i majčinstvo** i nadalje ostaju glavne prepreke rodne diskriminacije žena na tržištu rada. **Zaštitu trudnica** s ugovorom o radu na određeno vrijeme potrebno je dodatno pojačati.

U odnosu na pitanje **vertikalne segregacije**, najvažniji proces u izvještajnom razdoblju je transponiranje *Direktive 2022/2381 Europskog parlamenta i Vijeća o poboljšanju rodne ravnoteže među direktorima uvrštenih trgovačkih društava i o povezanim mjerama*.²⁸ RH je pristupila procesu transponiranja Direktive kroz *izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima*, a Pravobraniteljica je kroz transponiranje preuzela ulogu nadležnog tijela za promicanje, analizu, praćenje i podupiranje rodne ravnoteže u uvrštenim trgovačkim društvima, te je izravno surađivala s Ministarstvom pravosuđa, uprave i digitalne transformacije na izradi teksta zakonskih izmjena.

Podaci Eurostat-a o prosječnim bruto satnicama za 2023., ukazuje da rodni jaz po toj metodologiji praćenja rodnog jaza u plaćama iznosi 7,4% (korigirani podaci Eurostat-a i za ranije godine konačno podupiru tezu Pravobraniteljice o smanjenju rodnog jaza u plaćama nakon 2020., gotovo u svim članicama EU). Prema podacima HZZ-a, **rodni jaz je smanjen na 3,9%** u odnosu na 2023. (6,8%).

U izvještajnoj godini, Pravobraniteljica je proaktivno surađivala i davala mišljenja na izmjene podzakonskih akata vezano za **seksualno uznemiravanje na radnom mjestu**, uspostavila je **Helpdesk** ili poseban obrazac za prijavu seksualnog uznemiravanja na web-stranicama Pravobraniteljice. Zamijećen je daljnji nastavak trenda anonimnog prijavljivanja spolnog uznemiravanja, i dalje većina žrtava nema dovoljno povjerenja u sustav zaštite i učinkovitost progona te u pravednost brze, odnosno stroge osude počinitelja. Ovogodišnja statistika to najbolje dokazuje, 103 prijave i niti jedna sudska presuda. Čak i kada počinitelji sami priznaju višestruka počinjenja ovih prijestupa, istrage traju dugo, izostaje pravovremen progon, zbog čega žrtve istupaju anonimno i nemaju povjerenje u institucije.

U području **obiteljskih odnosa i roditeljske skrbi**, stranke su, kao i ranije, pretežito izražavale nezadovoljstvo – komunikacijom s HZSR, mišljenjem HZSR o tome s kojim roditeljem dijete treba stanovati te o načinu i vremenu ostvarivanja osobnih kontakata djeteta s roditeljem s kojim ne živi, nepoštivanjem odluka o roditeljskoj skrbi, neplaćanjem ili iznosom uzdržavanja, neriješenim imovinsko-pravnim odnosima, tretmanom u sudskom postupku i sl. Interesantno je primijetiti da se iz godine u godinu smanjuje broj zaprimljenih pritužbi s područja roditeljske skrbi. Je li uzrok tome bolja educiranost društva, proaktivniji, senzibilniji i kvalitetniji rad područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad ili nešto posve drugo, ostaje tek za pratiti i analizirati kroz naredne periode.

²⁸ Do 28.12.2024., bilo je potrebno donijeti i objaviti zakone i druge propise koji su potrebni radi usklađivanja s ovom Direktivom 2022/2381.

Imajući u vidu recentne statističke podatke (EIGE-a i OECD-a) prema kojima muškarci čine 26% roditelja koji koriste roditeljski dopust na razini (15 država članica) EU, dok je u RH udio očeva koji koriste **roditeljski dopust** bio svega 3,77% (uz iznimku neprenosivog dijela roditeljskog dopusta kojega u preko 97% slučajeva koriste muškarci), potrebno je nastaviti sa proaktivnim pristupom i daljnjim mjerama u ovom području. Naime, roditeljski dopust i nadalje koristi mali broj muškaraca (njih 1.802 odnosno 3,77% u 2024.), dok je situacija ipak bolja kada je u pitanju **očinski dopust**, kojeg očevi koriste devet puta više nego roditeljski dopust (16.044).

Pravobraniteljica već godinama upozorava kako je kroz analizu slučajeva ubojstava žena nesporno utvrđeno da je **femicid kazнено djelo** (uvedeno 2024., KD Teško ubojstvo ženske osobe) koje je vrlo predvidljivo i u tom smislu spriječivo jer su dinamika i obrasci koji dovode do ubojstva najčešće isti, kao i rizici koji ukazuju da bi moglo doći do femicida. No, da bi se femicide učinkovito spriječavalo, potrebno je da nadležna tijela, prvenstveno policija, DORH i sudovi, u svoj rad integriraju rane procjene rizičnih ponašanja koja imaju svoje obrasce i dinamiku, odnosno čimbenike koji upućuju na vjerojatnost od počinjenja teškog ubojstva ženske osobe, odnosno femicida.

Kao i prošle godine, ističemo posebno važnost obrazovanja o ravnopravnosti spolova na svim društvenim razinama te sveobuhvatne i kontinuirane edukacije stručnog osoblja, što bi predstavljao učinkovit oblik rane prevencije **rodno uvjetovanog nasilja**. Naglašavamo i važnost dugotrajnih psihosocijalnih tretmana i resocijalizacije počinitelja nasilja kao učinkovitog oblika sprječavanja recidiva. Navedeni čimbenici su prema stajalištu Pravobraniteljice među najvažnijim, a ujedno i među najzanemarenijim aspektima u borbi protiv nasilja prema ženama u RH. Nastavljen je trend rasta broja počinjenih kaznenih djela u obitelji i među bliskim osobama s tim da je 2023., po prvi put od kada Pravobraniteljica prati navedene trendove zabilježen veći broj kaznenih djela među bliskim osobama od zabilježenog broja prekršaja nasilja u obitelji.

Vezano za ostvarivanje **prava LGBTIQ osoba**, Pravobraniteljica i nadalje daje preporuke nadležnim tijelima da uvrste u nacionalne politike konkretne ciljeve/mjere koje će se specifično odnositi na: prava i zaštitu LGBTIQ osoba od diskriminacije; uspostavu proaktivnijeg djelovanja RS za praćenje zločina iz mržnje, te funkcionalan i pravovremen sustav prikupljanja i analize podataka o zločinima iz mržnje; povećanje broja edukacija o zločinima iz mržnje za predstavnike/ce tijela kaznenog progona. Iako usporeno zbog istaknutih društvenih retrogradnih trendova ipak se iz godine u godinu nastavlja jačanje pravnog okvira i jamstava zaštite **prava osoba drugačijih rodnih identiteta** u Republici Hrvatskoj. Tijekom izvještajnog razdoblja nije zabilježen veći broj pritužbi od strane transrodnih osoba. Uglavnom su se prituživali na sporost Nacionalnog zdravstvenog vijeća u izdavanju Mišljenja po podnesenim zahtjevima za promjenom spola ili odabir života u drugom rodnom identitetu.

Pravobraniteljica je u izvještajnoj godini sudjelovala u brojnim aktivnostima koje se odnose na promicanje ravnopravnosti spolova u području **obrazovanja**, uključujući provedbu edukacija na različitim obrazovnim razinama i za različite ciljane skupine, od učenika do ravnatelja školskih ustanova. Pritužbe koje je zaprimala tijekom godine i dalje ukazuju na neiskorijenjenost rodni stereotipa u odgojno-obrazovnom sustavu na čijoj prevenciji i suzbijanju je potrebno ustrajno raditi. Negativni empirijski podaci o niskoj razini znanja mladih o spolnosti i neodgovornom spolnom ponašanju ukazuju na potrebu sustavnog pristupa uvođenju cjelovitog spolnog odgoja i obrazovanja.

Iako je došlo do pozitivnih poboljšanja u području medijskih izvještavanja o rodno utemeljenom nasilju, **medijski sadržaji** i dalje obiluju senzacionalizmom i narušavanje privatnosti i dostojanstva žrtava rodno utemeljenog nasilja. Seksizam u javnom prostoru i izjavama javnih osoba te komunikaciji putem društvenih mreža, kao i seksizmi, objektivizacija žena i rodni stereotipi u medijskim sadržajima i oglašavanju ostaju prisutni, no ohrabruje činjenica da građani/ke reagiraju na takve sadržaje pritužujući se Pravobraniteljici te medijima i oglašivačima, čime se dugoročno mijenjaju postojeće prakse.

Pravobraniteljica je izradila analizu o sigurnosti novinarki koje su izložene prijetnjama i nasilju uz prisutnost rodne dimenzije ovog problema.

Po pitanju **političke participacije žena** u tijelima političkog odlučivanja, RH se nalazi ispod prosjeka EU na svim razinama. Izvještajnu godinu obilježila je provedba tri redovna politička izbora: izbor zastupnika/ca u Hrvatski sabor, izbor članova/ica u Europski parlament i izbor Predsjednika/ce Republike Hrvatske. Iz perspektive načela ravnopravnosti spolova, najveći značaj imali su parlamentarni izbori, gdje do osjetnijeg pomaka prema spolno uravnoteženijem sastavu Hrvatskog sabora nije došlo. Minimalno povećanje od 2% među izabranim zastupnicama u usporedbi s prošlim parlamentarnim izborima (s 23% na 25%) ne može se označiti zadovoljavajućim napretkom. Utjecaj na takav ishod imalo je više čimbenika, među kojima i činjenica da gotovo 1/5 kandidacijskih lista nije bila sastavljena u skladu s izbornom kvotom (40%), pri čemu se u pravilu radilo o ženama kao osjetno podzastupljenom spolu. Na izborima članova/ica u Europski parlament, nisu zabilježeni isti negativni trendovi, što je imalo utjecaj na spolno uravnotežen ishod izbora (50%-50%).

U području **reproduktivnog zdravlja** prisutne su iste poteškoće i izazovi identificirani prethodnih godina, dok su iz rada na pritužbama u izvještajnoj godini utvrđene specifične poteškoće u vidu dugotrajnosti postupaka stručnih nadzora po pritužbama roditelja i manjkavosti *Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji*. Rezultati provedenih istraživanja, empirijski podaci i drugi pokazatelji ukazuju na nezadovoljstvo dijela pacijentica dostupnošću ili kvalitetom različitih vidova zdravstvene skrbi u području reproduktivnog zdravlja.

Godinu su obilježile i aktivnosti usmjerene na **rodnu ravnopravnost u sportu**. U što kraćem roku potrebno je dekonstruirati uzročno-posljedični krug kojeg karakterizira: osjetna podzastupljenost žena u sportu na svim razinama (sportašice, djelatnice u sportu, novinarki u sportskim redakcijama); općenito manja uključenost žena u sportske i fizičke aktivnosti; nedovoljno ulaganje i poticanje razvoja ženskog sporta; lošiji uvjeti za bavljenje sportom (uključujući pristup sportskoj infrastrukturi); raširenost rodni stereotipa i predrasuda koje pridonose održavanju nepoticajnog odgojno-obrazovnog i kulturološkog okruženja u kojem se značajnija participacija djevojki i žena označava neprimjerenom; niža razina profesionalizma; niža primanja i manja vrijednost naknada i nagrada; rizici od izloženosti seksizmu ili nekom obliku rodno utemeljenog nasilja (uključujući spolno uznemiravanje); snižena razina motivacije žena za bavljenjem sportom; snižena razina konkurentnosti i kompetitivnosti te nedovoljan interes medija za sportska natjecanja u ženskoj konkurenciji.

Pravobraniteljica posebnu pažnju pridaje rješavanju problema posebno osjetljivih društvenih skupina koje su u **riziku višestruke diskriminacije** poput žena u ruralnim područjima, žena s invaliditetom, pripadnica nacionalnih manjina, žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, oštećenica kaznenim djelom prostitucije, ovisnica i žrtva trgovanja ljudima. Značajna pažnja posvećena je i pitanju statusa, prava i obveza tražitelja/ica međunarodne zaštite, azilanata/ica i stranaca pod supsidijarnom zaštitom.

Pravobraniteljica je dala **63 mišljenja** u postupcima izrade zakona, podzakonskih akata, nacionalnih planova i strategija u suradnji s tijelima državne uprave, JLP(R)S, organizacijama civilnog društva i drugim pravnim osobama, od čega su otvorena ukupno **42 predmeta kroz** e-Savjetovanje vezano za donošenje/izmjene/dopune zakona i drugih propisa, a Pravobraniteljica je iznijela svoja mišljenja i/ili prijedloge izmjena i dopuna raznih propisa u **23 predmeta, na koje** je dala **48** mišljenja i/ili prijedloga na izmjene i dopune propisa.²⁹ Od tog broja prihvaćeni su prijedlozi u 22 propisa, djelomično je prihvaćen 1, na znanje je primljeno 10, u 15 propisa nisu prihvaćeni prijedlozi Pravobraniteljice. Temeljem postupanja po pritužbama građana/ki, kao i provedenih istraživanja i analiza, dajemo **64 opisa slučajeva i 158 preporuka** razvrstanih po područjima rada na koja se odnose, uvjereni da će ih Vlada RH i Hrvatski sabor - razmotriti i primijeniti u tekućoj godini, a sve u zajedničkom cilju poboljšanja ostvarenja ustavnog načela ravnopravnosti žena i muškaraca.

U Zagrebu 31. ožujka 2025.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Višnja Ljubičić, dipl. iur.

²⁹ Radi pojašnjenja, kada Pravobraniteljica sudjeluje u savjetovanjima, otvara se novi predmet (spis) i u tome jednom predmetu (spisu) moguće je da Pravobraniteljica iznese više mišljenja i/ili prijedloga na jedan propis stoga su se mišljenja i/ili prijedlozi Pravobraniteljice i zbrajali na navedeni način. Posljedično, iz navedene tablice proizlazi da je broj ukupno iznesenih mišljenja i/ili prijedloga veći od ukupnog broja sudjelovanja upravo zato što se pod „*ukupan broj sudjelovanja*“ računaju otvoreni predmeti (spisi) u kojima je Pravobraniteljica iznijela svoja mišljenja, a u svakom je spisu, uglavnom, bilo izneseno više mišljenja i/ili prijedloga.